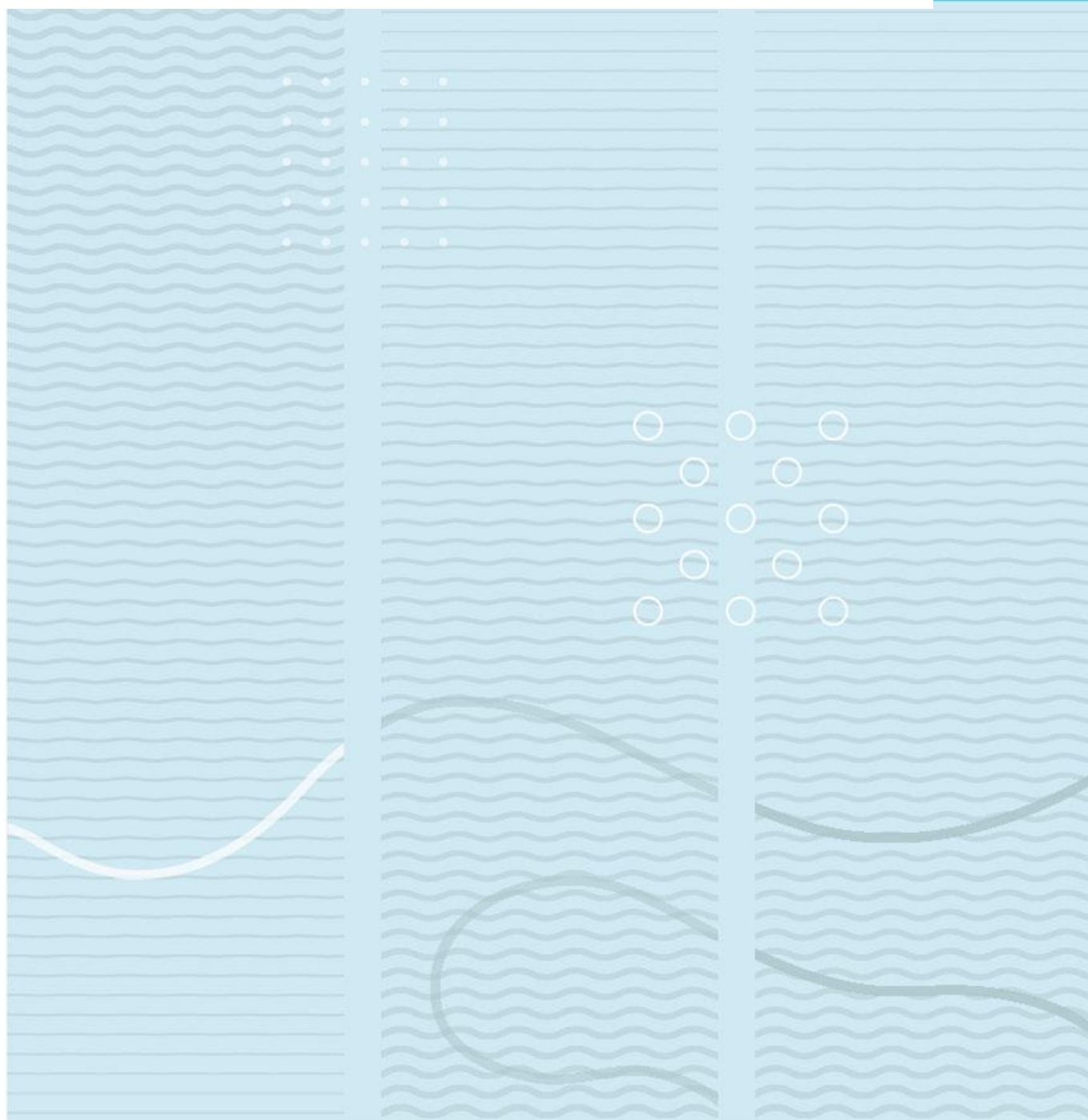

Emil Vennemo Dyrhol

Lever fjellene?

En kritisk diskursanalyse av Fosen-saken i perioden 2017 –2023

Universitetet i Sørøst-Norge

Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap

Institutt for Institutt for friluftsliv, idrett og kroppsøving

Postboks 235

3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2023 Emil Dyrhol

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg undersøkt Fosen-saken i perioden 1.januar 2017 til 1.mai 2023 i et kritisk diskursanalytisk perspektiv, med utgangspunkt i 24 tekster fra norske redaksjonelle medier.

Empirigrunnet er funnet gjennom søk i programmet Atekst (Retriever), og tekstene er valgt ut med hensyn på å inkludere en pluralitet i perspektiver og sjangere.

Fosen-saken er en pågående politisk konflikt knyttet til to vindkraftverk kalt Storheia og Roan, på Fosenhalvøya nord-vest for Trondheim, og utøvelsen av reindrift. At undersøkelsen er gjort i kritisk diskursanalytisk perspektiv vil si at jeg har undersøkt hvordan Fosen-saken forstås og prates om i tekstene som inngår oppgavens empirigrunnlag. Den overordnede hensikten med oppgaven er å få en forståelse for hvordan diskursiv og strukturell makt utøves i Fosen-saken, hvilke verdensbilder og natursyn dette er uttrykk for, og hvordan maktutøvelsen enten understøtter eller undergraver eksisterende maktforhold/hegemoni. I så måte har jeg også undersøkt hvilke aktører som kan sies å være sentrale i konflikten, hva slags maktposisjoner og interesser de har, og hvordan de diskursene som trer frem av empirien kan forstås som uttrykk for to ulike rasjonaliteter.

Jeg har identifisert ti sentrale aktører i saken, som jeg deler inn i de delvis overlappende kategoriene *strukturell aktør* og *diskursiv aktør*. Strukturelle aktører definerer jeg som de som har direkte politiske eller økonomiske interesser i konflikten, eller formell makt i den. Diskursive aktører definerer jeg som de som produserer, eller har interaksjonell kontroll over tekster, eller engasjerer seg i diskursiv kamp offentlig. Disse aktørene knytter jeg til følgende fem diskurser: en rettighetsdiskurs, en økonomisk diskurs, en naturvern diskurs, en klimadiskurs og en spiritualitetsdiskurs. Disse diskursene redegjør jeg for i en innledende analyse av diskursiv praksis, før jeg presenterer en grundigere analyse av tre tekster, valgt ut fra resten av empirigrunnet for å eksemplifisere sentrale funn. Til slutt drøfter jeg hvordan de diskursene jeg har identifisert kan være uttrykk for to ulike rasjonaliteter i Fosen-saken.

Forord

I det store og det hele har det vært et privilegium og en glede å skrive om noe så engasjerende og dagsaktuelt som Fosen-saken. Jeg har opplevd denne prosessen som både meningsfull, givende og lærerik. Samtidig er det ingen enkel sak å skrive en mastergradsoppgave. Kontrasten er ofte stor mellom dagene der det meste går i stå, og de der tankene flyter lett og ordene strømmer over skjermen. Det har tidvis vært krevende, men jeg er takknemlig for reisen.

Nå som jobben er gjort må jeg først og fremst takke mine venner i Bø, som har vært en uvurderlig støtte for meg gjennom ett og et halvt år med skriving. Latter, musikk, og øl produserer ikke en oppgave alene, men det kan sannelig gjøre arbeidet lettere. Det samme gjelder den daglige praten over en kopp kaffe, eller lunsjen i kantina.

Så vil jeg takke mine foreldre som fortsatt er der for meg når jeg trenger dem, selv om jeg etter hvert har kommet godt ut i 20åra. De har vært en stor hjelp og støtte for meg gjennom denne prosessen.

Til slutt vil rette en stor takk til min dyktige og forståelsesfulle veileder Per Ingvar Haukeland. Da jeg vurderte om jeg skulle søke på dette masterprogrammet var det først og fremst hans fag «Nature, Experience and Meaning» som trakk meg mot Bø. Vi har hatt lange og gode samtaler om verdensbilder, maktstrukturer og kunnskapssystemer. Ikke minst har vi sammen reflektert over hva det vil si å møte, og snakke om det vi kaller naturen. Takk.

Bø i Telemark, november 2023

Emil Vennemo Dyrhol

Innhold

1. Innledning	1
2. Hva er Fosen-saken?	3
2.1 Prosjektering og konsesjonsvedtak (2005-2016)	3
2.2 Utbygging og innledende rettsprosesser (2017-2020)	3
2.3 Høyesterettsdom og etterspill (2021- april 2023)	4
3. Relevant forskning	5
3.1 Urfolk, kolonialisme og bærekraftig utvikling.....	5
3.2 Reindrift som kulturell og økonomisk aktivitet.....	6
3.3 Betydningen av det hellige.....	6
3.3 Politiske og juridiske forhold knyttet til det samiske.....	7
4. Metodologi, teori og fremgangsmåte	9
4.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt.....	9
4.2 Kritisk diskursanalyse som samfunnsteori og metodologi.....	10
4.3 To andre antropologiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver	13
4.4 Framgangsmåte.....	14
4.4.1 Innsamling og valg av empiri	14
4.4.2 Analysearbeidet	16
4.5 Forskerrolle og metodiske utfordringer.....	19
4.5.1 Forskerrollen.....	19
4.5.2 Kritiske bemerkninger.....	20
5. Resultat og drøfting	22
5.1 Strukturelle posisjoner og interesser hos sentrale aktører	22
5.1.1 Olje- og Energidepartementet (OED).....	23
5.1.2 Reindrifutøvere på Fosen	23
5.1.3 Høyesterett	24
5.1.4 Sametinget, med Norske Samers Riksforbund (NSR) og Nordkalottfolket (NKF).....	24
5.1.5 Statkraft og andre kraftverkseiere.....	25
5.1.6 Den norske kirke	26
5.1.7 Natur og ungdom (NU)	26
5.1.8 Redaksjonelle medier	26

5.2	Analyse av diskurspraksis	27
5.2.1	Rettighetsdiskursen	27
5.2.2	Den økonomiske diskursen	29
5.2.3	Naturverndiskursen	30
5.2.4	Klimadiskursen	31
5.2.5	Spiritualitetsdiskursen	31
5.3	En dybdeanalyse.....	32
5.3.1	Bit for bit forsvinner landet vårt – Dagsavisen (2018).....	32
5.3.2	En tro bygd på fjell – Vårt Land (2022)	35
5.3.3	Først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet – Vårt Land (2021)....	40
5.4	Den kvalitative og kvantitative rasjonaliteten	45
6.	Oppsummering og forslag til videre forskning.....	48
6.1	Strukturelle og diskursive.....	48
6.2	Diskurser.....	49
6.3	Motstridende rasjonaliteter.....	50
6.4	Forslag til videre forskning:	51
7.	Referanser.....	52

1. Innledning

Moderne norsk historie har flere framtreddende konflikter knyttet til eiendoms- og bruksrett av landområder i den norske delen av Sápmi, det tradisjonelle bosetningsområdet til det samiske folket. Alta-saken, som førte til åpningen av Sametinget i 1989 (Berg-Nordlie & Tvedt, 2023), og den senere Fosen-saken (Skogvang, 2023), er to eksempler på slike konflikter. Felles for disse er at utnyttelse av kraftressurser står i sentrum for striden, og at de har fått stor plass i nasjonale medier. Flere aktører trekker diskursive linjer mellom disse to sakene.

Denne avhandlingen inneholder en kritisk diskursanalyse av Fosen-saken, slik den forelå i tidsperioden mellom 1. januar 2017 og 1. mai 2023. Tidsavgrensningen er satt fra året den første rettsprosessen i Fosen-saken startet og fram til sluttdatoen for oppgavens empiriinnsamling. Oppgaven er knyttet til en master med vekt på friluftsliv, som er et eksistensielt og sosiokulturelt fenomen som omhandler relasjonen mellom mennesket og det vi kaller «naturen». Fosen-saken handler også grunnleggende sett om menneskets relasjon til naturen.

Fosen-saken befinner seg i skjæringspunktet mellom hensyn til klima, økonomi, naturvern, spiritualitet og urfolks rettigheter, og er på den måten både politisk og diskursivt kompleks. Gjennom fem års studier og arbeid med dette fagfeltet, først som student i Arktisk Friluftsliv og Naturguiding ved UiT, og så med en Friluftslivfaglig master ved USN i Bø, er jeg overbevist om at måten vi forstår, fortolker, formidler og forvalter naturen på, er av betydning for hvilken fremtid vi skaper.

Jordas geofysiske systemer er i endring, planetens artsmangfold reduseres som direkte og indirekte konsekvens av menneskelig aktivitet, og vårt samfunn er dårligere tilpasset det fremtidige klimaet vi beveger oss mot, enn det vi kommer fra (IPCC, 2023). Vi er alle i samme båt, konfrontert med en verden vi er dårlig tilpasset til, og vi er dypt uenige om hva dette betyr og hva som bør gjøres med det. Som jeg vil vise, bærer Fosen-saken i seg dype kulturelle og ideologiske skillelinjer.

Friluftslivfagfeltet, med sine politiske og filosofiske perspektiv, og en væren-i-natur som praksis, er plassert midt i filosofiske og ideologiske diskurser som gjør seg gjeldene i Fosen-saken. Fosen-saken kan hjelpe oss til å forstå hvor de ideologiske og filosofiske skillelinjene går i forhold til naturrelasjonen, og de sosiale, diskursive prosessene som reproducerer og utfordrer dem. Den kan

dermed belyse hvilke alternativer vi ser for oss i møte med en krisetid. På bakgrunn av dette har jeg valgt følgende problemstillinger:

- 1. Hvem er de sentrale aktørene i Fosen-saken, og hva slags strukturelle posisjoner og interesser har de?**
- 2. Hvilke diskurser er framtrødende i Fosen-saken i tidsperioden 1.jan 2017 - 1.mai 2023, og hvordan italesettes og utspilles disse mellom de sentrale aktørene?**
- 3. På hvilke måte kan disse diskursene være uttrykk for ulike rasjonaliteter mellom utbyggere, myndigheter og urfolk?**

En diskursanalyse av saken må fange dens kompleksitet, samtidig som den nødvendigvis vil måtte ha noen begrensninger for å være praktisk gjennomførbart. Dette kommer jeg tilbake til i metodekapittelet, men først redegjør jeg kort for selve saksbildet.

2. Hva er Fosen-saken?

Fosen er et fjellområde i Trøndelag, som i luftlinje ligger om lag 20-30km nord-nordvest for Trondheim, på nordsiden av Trondheimsfjorden. Uttrykket «Vindmøllene på Fosen» referer i hovedsak til to vindturbinparker i dette fjellområdet; Storheia vindkraftverk og Roan vindkraftverk. Begge kraftverkene ligger i området til Fovsen Njaarke (Fosen reinbeitedistrikt), som fordeler seg på to sijter (familiegrupper/arbeidsfellesskap); Nord-Fosen sijte og Sør-Fosen sijte (Fylkesmannen i Trøndelag, 2020). Historien om vindkraftanleggene på Storheia og Roan er både lang og kompleks. Den strekker seg over nesten to tiår, har mange involverte aktører, og inkluderer flere rettsprosesser. For å få oversikt over sakskomplekset jobbet jeg meg innledningsvis gjennom nyhetsartikler, ulike parters nettsider, og aksjonæroversikter på regnskapstall.no og proff.no. Gjennom dette arbeidet etablerte jeg en tidslinje av saken.

2.1 Prosjektering og konsesjonsvedtak (2005-2016)

På grunn av et kraftunderskudd i Midt-Norge og et politisk ønske om økt satsing på fornybar energi, startet Statkraft en utredning av fire mulige vindkraftverk på Fosenhalvøya i perioden 2005-2006, inkludert Storheia og Roan (Statkraft, 2006). Fem år senere, i 2010, ga NVE konsesjon og ekspropriasjonstillatelse for anleggende til Statkraft Agder Energi Vind, og Sarepta energi, som eides av Trønderenergi og Nord-Trøndelag elektrisitetsverk. Samme år påklagdes konsesjonen til Olje- og Energidepartementet, blant annet av Sør-Fosen gruppen og Natur og Ungdom (Olje- og energidepartementet, s. 8, u.d). I 2013 opprettholdt OED konsesjonen, med noen modifikasjoner (Fosen Vind, 2023). I 2015 ble Fosen Vind Energi DA stiftet (Brønnøysundregistrene, 2023), og i 2016 ga OED anleggskonsesjon til Fosen Vind DA, som ledet byggingen (Fosen Vind DA, 2023).

2.2 Utbygging og innledende rettsprosesser (2017-2020)

I 2017 startet både den første strømproduksjonen på Fosen, og den første av flere rettsprosesser, i Inntrøndelag Tingrett. I denne runden påklaget Fosen reinbeitedistrikt utbyggingen, fordi erstatningssummen for ekspropriasjon av deres landområder på dette tidspunktet ikke var fastsatt. På bakgrunn av dette mente de at utbyggingen ikke kunne starte (Ravna, 2022). Dommen falt i juni 2018, hvor reindriftsutøverne til sammen ble tilkjent i underkant av 20 millioner kroner i erstatning. Fosen Vind DA og Statnett anket dommen til Frostating lagmannsrett på bakgrunn av at

erstatningssummen var for høy. Reindriftsutøverne anket også på sin side, på bakgrunn av at utbyggingen i utgangspunktet var et brudd på menneskerettighetene, jamfør FN konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, artikkel 27. I tillegg hadde de også innvendinger mot erstatningssummen, som de mente var for lav (Bull, 2021).

I 2019 åpnet Roan vindkraftverk (Vivseth, 2019), samtidig som Naturvernforbundet ba OED om å stanse utbyggingen på Storheia (Ellingsen, 2019). Rettsaken om gyldighetsspørsmålet i Frostating lagmannsrett var på det tidspunktet ferdig, men dommen var ennå ikke gjort kjent. I 2020 ble konsesjonen kjent gyldig av Frostating lagmannsrett. Nord og Sørgruppen på Fosen ble til sammen tilkjent 90 millioner kroner i erstatning, i denne rettsaken. Både reindriftsutøverne og Fosen DA anket saken igjen, denne gangen til Høyesterett (Bull, 2021).

2.3 Høyesterettsdom og etterspill (2021- april 2023)

I januar 2021 besluttet Høyesterett å behandle ankene, og dommen falt samme høst i oktober måned. Konsesjonsvedtaket for vindkraftparkene på både Storheia og Roan ble i Høyesterett kjent ugyldige, fordi de bryter med FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, artikkel 27 (Bull, 2021). Sametingspresidenten ba deretter om en formell beklagelse fra OED, men fikk ikke dette (Ballovara, 2021). Regjeringen ønsket i denne perioden heller ikke å svare på om dommen betydde at vindmøllene måtte rives (Larsen, et. al, 2021). I mars 2021 solgte Statkraft seg ut av Roan vindkraftpark gjennom en avtale med ANEO og Stadwerke München (Fosen Vind DA, 2023), men beholdt eierskap over vindkraftverket på Storheia gjennom Fosen Vind DA. Den 15 desember 2021 sendte Sametinget et brev til Olje- og energidepartementet vedrørende omgjøringsvedtak for konsesjonene til Storheia og Roan vindkraftverk, og i juni 2022 svarte OED at de ikke ville rive vindkraftverkene uten ytterligere utredninger (Regjeringen, 2022). I juli uttalte statssekretæren i OED at målet var å finne en løsning som gjør det mulig for reindrift og vindkraft å sameksistere (Lied, 2022).

Fosen-aksjonen i Oslo, i og ved Olje- og Energidepartementets lokaler, startet 23. februar 2023, og natt til 27. februar ble aksjonistene båret ut av bygningens resepsjon. Den samme dagen fikk aksjonen økt mediedekning, og flere velkjente aktivister reiste til Oslo for å delta (Revheim-Rafaelsen, et al. 2023). Politikere fra blant annet Rødt, MDG og SV møtte opp for å holde appeller. På det tidspunktet aksjonen ble avsluttet, 3. mars, hadde saken dominert det norske nyhetsbildet i omtrent en uke. Sametingets president deltok i møter med Terje Aasland mfl. og det avtaltes en

videre konsultasjonsprosess mellom Sametinget og OED (Aasen et al., 2023). Sametinget avsluttet disse konsultasjonene den 27. april, etter å ha konstatert at det ikke var mulig å komme til enighet (Stranden, Saijets, & Grønmo, 2023). På tidspunktet denne masteroppgaven leveres, i november 2023, har konsultasjonene ikke blitt gjenopptatt.

3. Relevant forskning

3.1 Urfolk, kolonialisme og bærekraftig utvikling

I boka *Stories of Change and Sustainability in the Arctic Regions - The Interdependence of Local and Global* (2021), har Bård Kårtveit skrevet kapittelet *Green colonialism - The story of wind power in Sápmi*. I denne teksten foretar Kårtveit (2021) en narrativ analyse av begrepet «grønn kolonialisme» og utforsker hvordan det brukes av motstanderne av et annet prosjekt, Davvi prosjektet, som et motsvar til narrativet om at vindmøller er synonymt med bærekraftig utvikling. Davvi-prosjektet er et planlagt vindkraftverk i Finnmark, ikke ulikt det som er bygget på Fosen. Kårtveit (2021) referer til Angell, Nygaard, og Selle (2020), som beskriver ulike forståelser av bærekraft innad i samiske lokalsamfunn i Finnmark, en «tradisjonell» bærekraftforståelse og en «modernistisk» bærekraftforståelse. Førstnevnte forstår tradisjonelle næringsvirksomheter som reindrift og småskala fiske som bærekraftige i seg selv, og som nødvendige for å bevare samisk kultur. I den modernistiske bærekraftsforståelsen er lokalsamfunn i Finnmark avhengig av å tenke nytt for å tiltrekke seg arbeidsplasser og folk i fremtiden, hvis de skal bestå.

I denne mastergradsoppgaven lener jeg meg både på Kårtveit (2021) sin narrative analyse av begrepet «grønn kolonialisme», og de ulike forståelsene av bærekraftbegrepet som Angell, Nygaard, og Selle (2020) presenterer. Begge begrepene dukker opp som elementer i oppgavens empirigrunnlag, men er ikke i stort nok omfang til at de kan analyseres som egne diskurser. I tillegg bruker jeg Angell, Nygaard og Selle (2020) for å forstå den politiske motsetningen mellom to av de sentrale aktørene jeg identifiserer i Fosen-saken, Norske samers riksforbund og Nordkalottfolket. Selv om forskningen til både Kårtveit (2021) og Angell, Nygaard og Selle (2020) er gjort på samiske lokalsamfunn i Finnmark, synes den å være relevant for konflikten rundt Fosen-saken i Trøndelag, ettersom Trøndelag også er en del av Sápmi.

3.2 Reindrift som kulturell og økonomisk aktivitet

I «Reindrift under det grønne skiftet - En studie om sameksistens mellom reindrift og vindkraft» gjør Sommer (2020) en prosessanalyse av to konsesjonsvedtak for vindkraftparker på Vannøya og Kvaløya. I tillegg anvender han et diskursivt perspektiv for å utforske om det er forskjeller i statens og reindriftutøvernes forståelse av begrepet «bærekraftig reindrift». Et av de sentrale funnene i oppgaven er at bærekraftig reindrift forstås ulikt hos reindrifftsutøvere og staten. Sommer (2020) hevder at statens forståelse av reindrift er basert på forenklete kvantitative modeller, basert på målbare variabler, som ikke fanger opp kompleksiteten i reindrifftsutøvelse. Her viser han blant annet til Benjaminsen et al. (2016), som hevder at styringsformen reindriften er underlagt i dag, ikke er forenelig med en reindrift som fungerer som kulturell bærebjelke. I stedet presenterer Benjaminsen et al. (2016) en alternativ forståelse av bærekraftig reindrift, med utgangspunkt i reindrifftsutøvernes egen praksiskunnskap. Denne modellen har åtte søyler: Mennesker (Vuod̄doolbmot), kunnskapsgrunnlag (Máhttovuod̄đu), forståelsesgrunnlag (Vuod̄doipmárdus), husholdsgrunnlag (Báikevuod̄đu), merkegrunnlag (Mearkavuod̄đu), reinflokkgrunnlag (Eallovuod̄đu), sidagrunnlag (Siidavuod̄đu), Ressursgrunnlag (Birgenvuod̄đu) og rettsgrunnlag (Vuoigatvuohtavuod̄đu). Ifølge Benjaminsen et al. (2016) må alle disse søylene være på plass for at reindriften skal være bærekraftig.

I denne oppgaven har jeg brukt både Sommer (2020) sin diskursive analyse av «bærekraftig reindrift», og Benjaminsen et al. (2016) sin analyse av hvordan statens forståelse av reindrift skiller seg fra reindrifftsutøvernes egen forståelse. Jeg har opplevd deres tidligere forskning som nyttig for å kontekstualisere både reindrift som diskursivt element, og diskurser som uttrykk for overordnede rasjonaliteter.

3.3 Betydningen av det hellige

I artikkelen «The making of a sacred mountain» tar Kraft (2010) for seg hvordan Tromsdalstind blir sosialt konstruert som hellig i forbindelse med forslag om å bygge ut skianlegg. Et av funnene hennes er at samiske politiske organisasjoners konstruksjon av Tromsdalstind, som hellig var bundet til fortiden, altså til tidligere praksiser. Fjellet ble ikke forstått som hellig i nåtid, i hvert fall ikke i utgangspunktet. Selv om Norge ikke har en lov som eksplisitt verner om hellige steder, kan samiske steder med spirituell signifikans vernes under kulturminneloven, som kulturmiljø. Kraft (2010) peker på at det trådte fram en slik diskurs i Tromsdalstind-saken, selv om spørsmålet aldri

ble prøvd i rettsvesenet. Kraft (2010) beskriver også noe av diskursen rundt Tromsdalstind som en del av tverr-urfolkelig spiritualitet («pan-indigenous spirituality»), og påpeker at konstruksjonen eller anerkjennelsen av fjell som hellige er viktig nasjonsbygging, som steder der man på sett og vis kan «møte historien» eller forfedrene i terrenget. I tillegg trekker hun fram samiske hellige fjell som markører for Sápmis geografiske utstrekning

I artikkelen «Spiritual Activism. Saving Mother Earth in Sápmi» tar Kraft (2020) for seg forsøk på å artikulere samisk helligdom etter en historisk «taushetskultur» forårsaket av generasjonelle traumer. Kunnskap rundt samisk spiritualitet er bare sporadisk nedtegnet, og da ofte av folk som selv ikke er samer. I den konteksten beskriver Kraft (2020) ulike aktivisters forsøk på å heve kunnskapsnivået om samisk helligdom i møte med politikere og befolkningen generelt.

I denne oppgaven bruker jeg Krafts forskning for å kontekstualisere den delen av empirien som rører ved spiritualitet, åndelighet, og helligdom. Spesielt gjelder dette dybdeanalysen av «en tro bygd på fjell», i resultat og drøftingskapitlet. Jeg har også tatt høyde for den taushetskulturen Kraft (2020) beskriver, og reflekterer rundt dette i delkapitlet «kritiske bemerkninger», under «metodologi, teori og fremgangsmåte».

3.3 Politiske og juridiske forhold knyttet til det samiske

Mörkenstam et al. (2016) har gjennomført en komparativ analyse av de nordiske sametingenes plass i de nordiske statene. Rent konkret sammenlignes det juridiske grunnlaget for de tre sametingene, og hvor mye makt de har i møte med andre statlige institusjoner. I denne oppgaven bruker Mörkenstam et al. (2016) som bakgrunnskunnskap om sametingets politiske posisjon i den norske staten, og som en del av analysen av sentrale aktører, som jeg foretar i resultat og drøftingskapitlet.

Mörkenstam et al. (2016) maler et komplekst bilde av de ulike sametingenes respektive maktposisjoner. De beskriver blant annet en diskrepans mellom sametingenes formelle juridiske maktgrunnlag og maktposisjonene de okkuperer i praksis, og mener at forskjellene mellom hvordan de ulike nasjonalstatene behandler sametingene er så store at de ikke kan ses under ett uten at det blir problematisk. I den finske grunnloven er samene for eksempel anerkjent som et urfolk, og sametinget der er etablert som et uavhengig organ med rett til å forhandle med den finske staten for det samiske folk. Den finske staten har imidlertid flere ganger overkjørt sametingets beslutninger

om *hvem* som kan defineres som samisk og dermed begrenset det offisielle samemanntallet i Finland.

I motsetning til dette finner Mörkenstam et al. (2016) at Sametinget i Norge formelt sett har en relativt svak posisjon i forhold til Sametinget i Finland, men også at Sametinget i Norge gradvis har styrket sin egen posisjon. Mörkenstam et al. (2016) peker på to hendelser som sentrale i denne prosessen. Den første er Norges ratifisering av ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter i 1990, som ga det norske Sametinget en retorisk plattform å stå på og argumentere fra. Den andre er Finnmarksloven fra 2005 med etableringen av Finnmarkseiendommen (FeFo). Dette svekket den norske statens formelle makt over landområdene i Sápmi, ettersom halve styret i FeFo er oppnevnt av Sametinget. Mörkenstam et al. (2016) konkluderer med at Sametinget i Norge er det mektigste av de nordiske sametingene.

4. Metodologi, teori og fremgangsmåte

I dette kapitlet vil jeg diskutere mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt som forsker, før jeg beskriver min forståelse av kritisk diskursanalyse som samfunnsteori og metodologi. Etter dette gjør jeg rede for to antropologiske og samfunnsteoretiske perspektiver jeg benytter i prosjektet. Deretter vil jeg presentere min framgangsmåte for innsamling, koding, og analyse av empiri. Til slutt drøfter jeg forskerrollen, valgene jeg har tatt, og noen viktige metodiske utfordringer.

4.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt

Sosialkonstruktivismen er det vitenskapsteoretiske utgangspunktet for selve den kritiske diskursanalysen, og utgjør derfor også rammen for hele oppgaven. Det vil si at avhandlingen skrives ut fra et premiss om at kunnskapsproduksjon er et grunnleggende sosialt fenomen, som ikke kan skilles fra den sosiopolitiske konteksten den foregår i. I arbeidet med masteroppgaven har dette to implikasjoner. For det første er sosialkonstruktivismen et metodologisk perspektiv, som setter rammen for det konkrete arbeidet med empirien. Det betyr at tekstene jeg leser og analyserer forstås som sosiale, diskursive begivenheter, som produserer kunnskap, eller kanskje kjennskap, i form av mening. For det andre fordrer det sosialkonstruktivistiske perspektivet en refleksiv holdning til arbeidet som forsker i bred forstand. Denne masteroppgaven er for eksempel produsert innenfor rammen av den norske statens offentlige, høyere utdanningssystem. I et slikt perspektiv kan en mastergradsavhandling aldri helt skilles fra forskeren som skriver den, eller utdanningsinstitusjonen som tekstproduksjonen inngår i. Forskeren kan imidlertid ta grep for å gjøre prosessen gjennomiktig, og sørge for at empirien i størst mulig grad er det som faktisk ligger til grunn for analyse og drøfting. Jeg kommer tilbake til denne tematikken når jeg drøfter metodiske utfordringer.

4.2 Kritisk diskursanalyse som samfunnsteori og metodologi

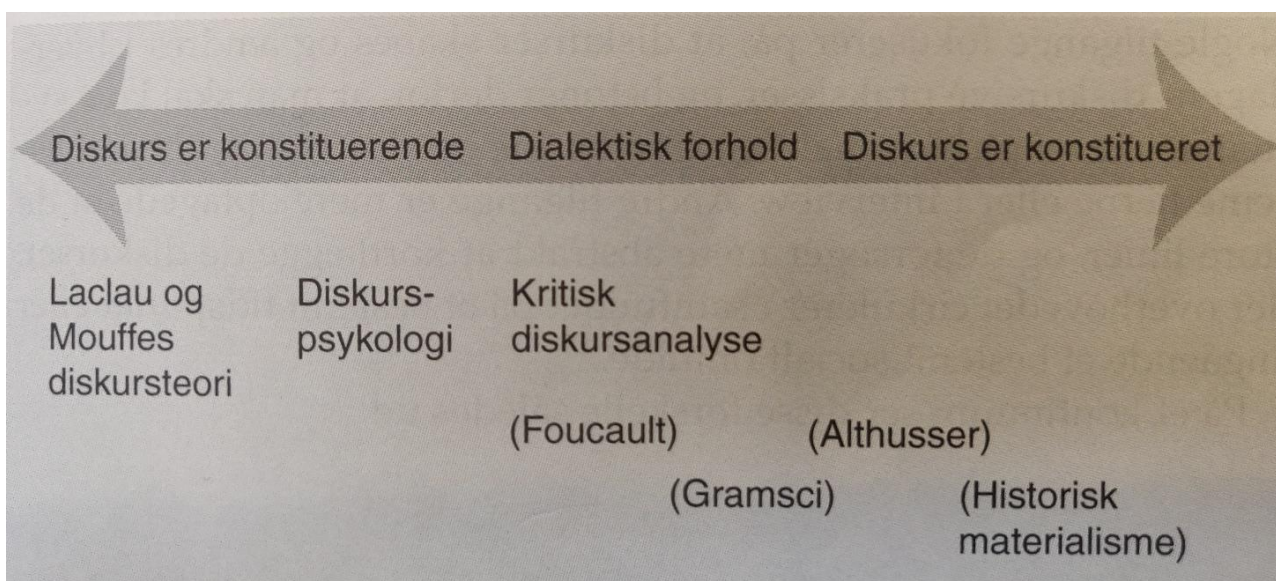
Kritisk diskursanalyse (KDA) vokste fram på slutten av siste århundre som en retning innenfor lingvistikken, som også låner fra både marxistiske og post-strukturalistiske teoretikere som Foucault, Gramsci, og Bourdieu (Blommaert & Bulcaen, 2000). Det er hovedsakelig Norman Fairclough som er kjent for utviklingen av kritisk diskursanalyse, og det er hans tilnærming jeg bruker i denne oppgaven. Fordi KDA har en så sterk kobling til annen samfunnsvitenskapelig teori, plassert i den marxistiske og post-strukturalistiske tradisjonen, betegner jeg det både som samfunnsteori, metodologi, og metode. Her er det snakk om «en hel pakke», slik Jørgensen og Phillips (1999, s.12) skriver.

I dette delkapitlet fokuserer jeg på KDA som samfunnsteori og metodologi. For å gjøre dette så konkret som mulig, presenterer jeg to eksempler, det ene hypotetisk, og det andre fra virkeligheten. Hensikten med det første eksemplet er å illustrere den kritiske diskursanalysens syn på hva en diskurs er, og hvordan den fungerer i forhold til ikke-diskursive samfunnsstrukturer. Det andre eksemplet er ment som en illustrasjon på diskursenes makt.

Hvis man tar en biolog, en ingeniør og en barnehagepedagog ut i skogen, så vil de «se» forskjellige ting, og oppfatte skogen på ulike måter. Biologen vil kanskje se artsmangfoldet og dynamikken i økosystemet, ingeniøren vil se de tilgjengelige byggematerialene, treverket, og pedagogen vil se muligheter for lek og læring. Diskurser kan forstås som en bestemt måte å snakke om og forstå en del av verden på, eller «en entydig fastlegging av betydning innenfor et bestemt område» (Jørgensen & Phillips, 1999, s.146). Derfor kan man i dette tilfellet tenke seg til at hvis man ber biologen, ingeniøren, og pedagogen om å *snakke* om skogen, vil tre ulike diskurser framtre: En biologisk skogsdiskurs, en ingeniørfaglig skogsdiskurs, og en pedagogisk skogsdiskurs. I forskningsarbeid forstås ikke disse diskursene helt som objektive størrelser, men som analytiske verktøy forskeren konstruerer basert på erfaring med empirigrunnet (Jørgensen & Phillips, 1999, s.148-150). I dette scenarioet kan det for eksempel dreie seg om intervjuer med de tre fagpersonene, etter skogsturen.

Når man i dette tenkte tilfellet mener å ha identifisert tre ulike diskurser, så kan man jo undre seg over hvorfor det er slik. En forklaring kan være at de tre fagpersonene har lært å «se» og snakke om verden på ulike måter gjennom sine ulike formelle utdanninger. I kritisk diskursanalytisk teori forstås diskursene som både konstituerende for, og konstituert av, samfunnsforholdene. Diskursene står i et dialektisk forhold, det vil si i en slags vekselvirkning, med ikke-diskursive samfunnsstrukturer, i dette tilfellet systemet for høyere utdanning (Jørgensen og Phillips, 1999, s.28); (Fairclough & Jensen, 2008, s.17).

Fordi diskursanalysen først og fremst tar sikte på å analysere den diskursive delen av dette dialektiske forholdet er det vanlig å supplere med andre sosiologiske eller samfunnsvitenskapelige perspektiver i arbeidet (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 82); (Fairclough & Jensen, 2008, s. 93-94). Fairclough påpeker dette dialektiske forholdet som særlig viktig. Hvis man ikke forstår diskursen som dialektisk, havner man i en av to fallgruver, hevder han. Enten forstår man diskursen som kun en ren avspeiling av en dypere objektiv virkelighet, eller så har man et idealistisk syn på diskursen som kilden til alle sosiale forhold (Fairclough & Jensen, 2008, s.19). Nedenfor har jeg lagt inn et bilde av en figur fra Jørgensen og Phillips (1999, s.29) som illustrerer hvor de plasserer Fairclough`s kritiske diskursanalyse i forhold til andre samfunnsvitenskapelige teorier. Merk for eksempel at den marxistiske historieforståelsen er plassert lengst til høyre, der diskurser forstås som produkter av materielle forhold. Her er det ikke snakk om et dialektisk forhold mellom diskurs og ikke-diskursive samfunnsstrukturer, men en årsakssammenheng som strekker seg fra den materielle (spesielt den økonomiske) verden til den språklige og ideologiske.

Figur 1. Oversikt over samfunnsvitenskapelige teorier. Fra «Diskursanalyse som teori og metode» av Marianne Jørgensen og Louise Phillips» (1999, s.29)

Til slutt kan vi se for oss at biologen, ingeniøren eller pedagogen sitter i et kommunestyre som skal utrede tiltak i skogen. Gjennom arbeidet trekker de på sin erfaring, og måtene de har lært å forstå og snakke om verden på. På denne måten får diskursene makt i en samfunnsinstitusjon, og fungerer konstituerende for den ikke-diskursive virkeligheten. Diskurser er dermed ikke «uskyldige». De har en konsekvens, diskursene former verden samtidig som verden former diskursene (Fairclough N. 2003, s.8); (Fairclough & Jensen, 2008, s.18-19). For å illustrere dette nærmere vil jeg nedenfor trekke frem en historisk hendelse som står nær avhandlingens øvrige tematikk, og som viser denne dynamikken i praksis. Formålet er blant annet å illustrere diskursenes makt i norsk politikk ovenfor samene, og den kritiske diskursanalysen sitt prosjekt og normative funksjon.

Historien finner sted på slutten av 1800-tallet, og den sentrale figuren er Yngvar Nielsen, professor i geografi og etnografi ved universitetet i Kristiania. I 1889 fikk Nielsen stipend av universitetet for å drive forskning i Røros-området, og la seg ut på en 3-4 ukers reise. På bakgrunn av dette feltarbeidet utviklet han en såkalt «fremrykningshypotese» (Wasberg & Berg-Nordlie, 2023). Fremrykningshypotesen var ideen om at sørsamene først i senere tid hadde kommet til området, på 1700-tallet, og at de dermed ikke kunne forstås som en ekte urbefolkning. I dag vet vi at dette var problematisk, men den gang var det beleilig for de norske bøndene, ettersom Nielsens arbeide fikk konsekvenser for reindriftssamenes beiteområder ved «Lappekommisjonen» i 1889, og nye reinbeitedistrikter i 1894 (Rørosmuseet, 2023). Disse endringene var i bøndenes favør. Nielsens forskning hadde faktisk konsekvenser helt opp på 2000-tallet. Først i 2001 ved den såkalte Selbuddommen fant norsk Høyesterett at Lappekommisjonens innstilling i 1889, basert på fremrykningshypotesen, var problematisk (Kolberg, 2023); (HR-2001-4-B – Rt-2001-769). I 2009 skrev NRK at Rørosbygdenes Skogeierlag ønsket å genteste en sørsamisk familie, fordi de var for intelligente og hadde for høy utdanning til å være urfolk, og dermed ha rett til å drive reindrift (Larsen, 2009). Senest i mars 2023, var fremrykningshypotesen og sørsamenes status som urfolk fortsatt tema for debatt mellom historikere i en norsk avis (Benedictow, 2023); (Eliasson & Berg-Nordlie, 2023). Denne gang var dette i kontekst av Fosen-dommen, og den påfølgende aksjonen sent i februar 2023.

Historien om fremrykningshypotesen og synet på sørsamene er en god illustrasjon på diskursenes innflytelse over strukturelle maktforhold i samfunnet, og hvordan disse kan holde seg over lang tid. I denne sammenhengen er den kritiske diskursanalysens prosjekt først og fremst å avdekke disse diskursene, og hvordan de enten reproducerer eller undergraver ikke-diskursive, strukturelle maktforhold. I dette konkrete tilfellet gjelder det adgangen til beitemark, og til syvende og sist

muligheten til å drive sin tradisjonelle livsførsel. (Jørgensen og Phillips, 1999, s.75-76); (Hitching and Nilsen, 2011, s.112, 130-134).

4.3 To andre antropologiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver

Som nevnt i forrige delkapittel er det vanlig å supplere med andre sosiologiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver i kritisk diskursanalytiske prosjekter. Når som jeg har redegjort for den kritiske diskursanalysen som samfunnsteori og metodologi, redegjør jeg for de to bøkene jeg benytter meg av i denne sammenhengen. Hensikten med å inkludere disse er at de skal kunne brukes til å belyse resultatene jeg kommer fram til, inkludert de ikke-diskursive samfunnsstrukturene.

Det første perspektivet jeg lener meg på i denne sammenhengen er samfunnsvitenskapelig, og fremstilt i boken *Seeing Like a State*, av James C. Scott (1998). Scott gjør flere casestudier av ulike statlige prosjekter; Byplanlegging i Brazils hovedstad Brasília, kollektivisering i Sovjetunionen, obligatorisk bygdeflytting i Tanzania, og det monokulturelle (bokstavelig talt ensartede) jordbrukssystemet som har vokst fram i den moderne verden. Basert på dette legger Scott fram en teori om stater som sentraliserte informasjonsbehandlings -og beslutningstakingssystemer, som er avhengige av å gjøre verden lesbar og forståelig for seg selv, så vel som manipulerbar. Staten reduserer, ifølge Scott (1998, s.1-8, 181-185), kompleksitet ved å forenkle og standardisere verdens former og fenomener, og legger på denne måten til rette for sin egen maktutøvelse. Et sentralt eksempel han trekker fram for å illustrere dette, er måten industrielt skogbruk, med trær plantet på rekke og rad etter fastsatt mønster, reduserer skogens biodiversitet samtidig som den legger til rette for enkel kvantifisering av mengden tømmer og utvinning av treverk (Scott, 1998, s.11-22). Tømmeret kan videre konseptuelt omformes til en pengeverdi gjennom en sosial prosess, basert på en markeds- eller planøkonomisk fastsatt pris, og enkelt sammenlignes med alle andre slags varer og tjenester (Scott, 1998, s.8). Denne «rasjonaliseringen» av verden, hevder Scott, er helt sentralt for den moderne statens funksjon (Scott, 1998, s.1-8).

Det andre perspektivet jeg lener meg på er dybdepsykologiske, kunnskapsteoretiske, og kulturfaglige perspektiv (Nergård, 2006). Nergård (2006) er opptatt av hvordan kunnskap lagres, formidles og reproduseres.. Han beskriver og drøfter den samiske erfaringsverdenen og kunnskapstradisjonen, blant annet ved å vise hvordan fortellinger knyttes samers til personlige erfaringer i landskapet, på bakgrunn av empiri han samlet inn gjennom 15 år med feltarbeid i

samiske samfunn. Nergård selv utvikler ingen egen teori, men lener seg tvert imot på andres, for å belyse sin egen empiri. Jeg leser boka som en antropologisk tekst og en meditasjon over en kvalitativt betonet urfolksrasjonalitet som skiller seg radikalt fra den vi finner i det moderne norske samfunnet. I den sammenheng bruker jeg dette perspektivet delvis som en kontrast til den rasjonaliteten som presenteres det øvrige rasjonaliseringsperspektivet.

4.4 Framgangsmåte

Nå som jeg har redegjort for de teoretiske og metodologiske perspektivene som masteroppgaven bygger på, gjør jeg rede for det konkrete arbeidet jeg har gjort med innsamling, valg, og analyse av empiri.

4.4.1 Innsamling og valg av empiri

Fordi den kritiske diskursanalysen er interessert i samfunnsstrukturer, ønsket jeg å gå bredt ut for å se «det store bildet». Tidlig i prosessen valgte jeg derfor å vinkle meg inn mot riksdekkende medier. Det vil si at fokuset hovedsakelig lå hos de store avisene som de fleste kjenner til; VG, Aftenposten, Dagbladet o.l. Tanken bak dette er at disse avisene leses av mange, og at de derfor presumptivt har den største påvirkningen på folkeopinionen, den største diskursive makten. Dette er en framgangsmåte i den diskursanalytiske tradisjonen, som gjør det mulig å komme tett på språkets ideologiske funksjon i det offentlige ordskiftet, der det når ut til et stort antall lesere (Hitching and Nilsen 2011, s.113). Mediebedriftenes landsforening sin statistikk fra 2021 viser for eksempel at VG hadde 2,2 millioner daglige lesere (Mediebedriftene, 2021).

Etter refleksjon så jeg imidlertid utfordringer med denne framgangsmåten. Det kan være krevende å få sin tekst på trykk i et stort mediehus, kanskje spesielt for marginaliserte aktører som av ulike grunner kan sies å stå i en strukturell avmaktsposisjon. Å skrive en tekst krever både tid, energi, og evner. Etter at teksten er skrevet ferdig og innsendt må den dessuten gjennom et redaksjonelt nåløy. I lokale og regionale medier, som regel mindre aviser, kan derimot sjansen for å bli publisert være høyere. Det er likevel ingen garanti for at man vil finne marginaliserte stemmer i mindre aviser heller. Det er til syvende og sist menneskene med redaksjonelt ansvar i en gitt avis som avgjør, og her det rom for at forutinntattheter kan påvirke prosessen. Det jeg til slutt kom fram til var derfor å legge vekt på en pluralitet i ulike stemmer og perspektiver i empirien jeg valgte ut, framfor et spesielt fokus på mediehus, eller deres lesertall. Dette er et metodologisk og

forskningsetisk valg jeg har gjort, som etter mitt syn er i tråd med den kritisk diskursanalytiske tradisjonen.

For å finne fram til relevante tekster brukte jeg søkeordene «fosen vind» i mediearkivet Atekst, som er en ressurs jeg har hatt tilgang til gjennom universitetssystemet. Nettsiden har god funksjonalitet, som gjør det mulig å filtrere søk etter både årstall og type forlegger, for eksempel lokal, regional, eller landsdekkende mediehus. Som nevnt i innledningen satte jeg tidsperioden for søket fra 1.januar 2017 til 1.mai 2023, og inkluderte redaktørstyrte medier av alle størrelser. Gitt disse parameterne fikk jeg 3,856 treff. Jeg oppdaget raskt to ting i dette arbeidet. Det første var et stort antall duplikat- og triplikattreff, altså at de samme tekstene gikk igjen flere ganger. Det andre var at mange av treffene innenfor kategoriene «lokalmedier» og «regionalmedier» handlet om dårlig vær og innstilte fergeavganger. Jeg prøvde meg derfor på en videre spissing av søkeordene fra «fosen vind» til «fosen vindkraft» som ga 3,559 treff, og «fosen vindkraftverk» som ga 1,957. Begge søkene ga altså et stort antall treff. Med en tanke om at arbeidet ville bli omfattende uansett, besluttet jeg å beholde søkeordene «fosen vind», for ikke å ekskludere mulige relevante treff.

Til sammen valgte jeg ut 24 tekster. Som nevnt ble disse valgt ut på bakgrunn av diversitet, eller pluralitet i perspektiver. Av de 24 tekstene var 21 fra landsdekkende medier, én fra et regionalt mediehus, og to fra lokale. En del av analysearbeidet har vært å kode disse tekstene etter journalistisk sjanger, og nedenfor skriver jeg en kort redegjørelse for trekkene ved hver av disse. Totalt er det snakk om ti nyhetsartikler, fire debattinnlegg, fire intervjuer, tre kommentarer, en dybdeartikkel, en kronikk og ett åpent brev. Etter mitt syn representerer dette et forholdvis godt mangfold av sjangere.

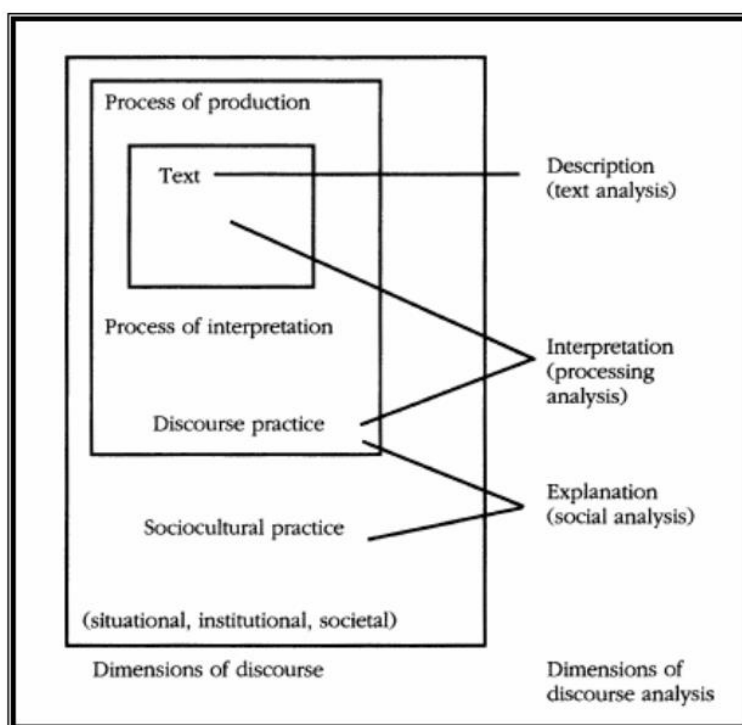
Nyhetsartikler er den vanligste sjangeren innenfor journalistikken, og også i min empiri. Disse tekstene forsøker å formidle fakta i et konsist format, og er derfor ofte relativt korte. De kan etter mitt syn forstås som «standard» nyheter. Dybdeartikler kan etter mitt syn forstås som en variant av nyhetsartiklene. De går, som navnet tilsier, i dybden på en sak og forsøker å belyse den fra flere kanter. Dybdeartiklene i min empiri inneholder ofte intervjuer med fagpersoner og andre med tilknytning til en sak, i tillegg til faktaopplysninger. Debattinnleggene er skrevet av privatpersoner, ofte med en eller annen form for fagkompetanse eller tilknytning til saken. De har et argumentativt preg, og forsøker å overtale leseren til å slutte seg til et bestemt synspunkt. Intervjuene er tekster som hovedsakelig inneholder sitater fra én enkeltperson, som en journalist har pratet med. Ofte kan disse tekstene også inneholde tekst som journalisten har skrevet selv, for å supplere med

faktaopplysninger eller kontekstualisere det intervjuobjektet sier. Det er likevel intervjuobjektets uttalelser som er intervju-tekstens hovedfokus. Kommentarer er de tekstene som typisk er skrevet av profesjonelle kommentatorer. Et eksempel på en velkjent kommentator i empirigrunnet er Astrid Meland i Verdens Gang. Disse tekstene gir ikke uttrykk for en bestemt avis sin mening om en sak, men en subjektiv tolkning av saken fra kommentatoren.

Forfatterne av tekstene i empirien er hovedsakelig profesjonelle journalister og kommentatorer. Det er også seks privatpersoner representert som forfattere av materialet, hvorav én – Ella Marie Hætta Isaksen – er en velkjent aktivist. I tillegg står leder og nestleder i Naturvernforbundet i Trøndelag for ett debattinnlegg. Det åpne brevet er forfattet av representanter for Den Norske Kirke.

4.4.2 Analysearbeidet

I analysearbeidet med dette materialet benyttet jeg modellen som Normal Fairclough presenterer i «Critical Discourse Analysis» (1995). Fairclough deler analysen i tre dimensjoner: Tekst, diskursiv praksis, og sosiokulturell praksis (se Figur 2). Disse dimensjonene kan omtales som mikro-, meso- og makronivå, respektivt. En måte å se det på, er at sosiokulturell praksis «rammer inn» diskurspraksis som igjen «rammer inn» den spesifikke teksten.

Figur 2. Fairclough's tredimensjonale modell. Fra «Critical Discourse Analysis – The Critical Study of Language» (1995, s.98).

Fairclough skriver at forskere har en forforståelse av den sosiokulturelle praksisen som rammer inn det de ønsker å forske på. I tillegg skriver han at i analyseprosessen vil disse kategoriene ofte delvis flyte inn i hverandre (Fairclough, 1992, s.231). Her foreslår han å starte med diskurspraksis, før man går inn i tekstanalyse, og avslutter med sosiokulturell praksis. Denne modellen er «ideell» i den forstand at det faktiske analysearbeidet ikke alltid arter seg lineært.

I mitt arbeid har jeg i stor grad gått fram slik Fairclough foreslår, med en modifikasjon. Med 24 innsamlede tekster ville det være svært tidkrevende å gjøre en inngående analyse av hele empirigrunnlaget. Jeg har derfor begrenset meg til en innledende analyse og koding av interdiskursivitet i samtlige tekster, og en senere dybdeanalyse av tre utvalgte tekster som berører alle modellens dimensjoner. Dette er i tråd med det Fairclough (1992, s.130) foreslår. Disse tekstene er valgt ut for å illustrere viktige trender eller funn i datamaterialet, etter den innledende analysen. I denne sammenhengen ser jeg det som nyttig med en avklaring rundt noen sentrale begrepsverktøy, som vil dukke opp igjen i resultat og drøftingskapitlet. Jeg har kategorisert disse begrepene innenfor modelldimensjonene de korresponderer til. Interdiskursivitet, som jeg nevnte ovenfor, redegjøres for under «diskurspraksis-nivå».

Tekst-nivå

Interaksjonell kontroll

Handler om maktdynamikken i tekst; hvem som snakker når, hvem som har rett til å oppsummere eller fortolke en samtale, hvem som bestemmer om noe er relevant eller irrelevant (Fairclough, 1992, s.152-158). Dette kan eksemplifiseres ved en tenkt journalist som intervjuer et subjekt og senere skriver en sak. Her innehar journalisten interaksjonell kontroll, for eksempel retten til å bestemme hvilke spørsmål som skal stilles, hva som er et godt eller dårlig svar, og hvordan intervjuet fortolkes i etterkant.

Transivitet:

Handler om hvordan begivenheter forbindes, eller ikke forbindes, med subjekter og objekter (Jørgensen & Phillips, 1999, s.95). Dette omtales ofte som «passivt» eller «aktivt» språk.

Forskjellen mellom passivt og aktivt språk kan illustreres ved de to setningene: «svart mann død etter at skuddlignende lyder ble hørt.» og «svart mann skutt og drept av politet». Passivt språk kan anvendes for å tilsløre faktiske hendelsesforløp eller maktforhold, mens aktivt språk knytter konkrete hendelser til handlende subjekter.

Modalitet

Handler om graden av tilslutning til en setning (Jørgensen & Phillips, 1999, s.95-96). Dette kan illustreres ved de to setningene «jeg er sulten» og «jeg tror jeg føler meg litt sulten». Ulike modaliteter brukes i ulike kontekster. For eksempel er det vanlig å moderere påstander i drøftingsdelen av en masteroppgave med begreper som «det kan synes som at» eller «det virker rimelig å anta.» Jørgensen & Phillips (1999, s.96) skriver at modaliteten som velges har konsekvenser både for konstruksjonen av sosiale relasjoner og kunnskapssystemer. Dette knytter seg blant annet til tekstprodusentes oppfattede autoritet.

Diskurspraksis-nivå

Interdiskursivitet

Handler om de diskursene en gitt tekst trekker på (Fairclough, 1992, s.124-130; 232-233). En høy grad av interdiskursivitet, der diskurser blandes på nye og kreative måter, vitner ofte om sosial forandring. I kontrast kan det sies at lav grad av interdiskursivitet, eller der interdiskursiviteten er stabil over tid, vitner om lav grad av sosial forandring (Jørgensen & Phillips, 1999, s.84). I kritisk diskursanalytisk teori er dette spesielt viktig, fordi KDA er opptatt av hvordan tekster og diskurser bidrar til å enten understøtte eller undergrave strukturelle maktforhold.

Intertekstualitet

Handler om hvordan en enkelt tekst trekker på andre tekster, og sånn sett danner en intertekstuell «kjede». (Fairclough, 1992, s.101-105). Fairclough skiller mellom *manifest* intertekstualitet og *konstituerende (constitutive)* intertekstualitet. Den intertekstuelle kjeden er *manifest* når en tekst eksplisitt referer til tidligere tekster. Dette kan for eksempel være gjennom en hyperlenke i en digital nyhetsartikkel. En tekst sin *konstituerende* intertekstualitet derimot er dens implisitte bruk av konvesjoner fra tidligere tekster (Fairclough, 1992, s.104).

Sosial praksis-nivå

Hegemoni

Jeg tolker hegemoni slik Fairclough bruker det som de rådende sosioøkonomiske maktrelasjonene i samfunnet. Disse har, som nevnt i kapittelet «kritisk diskursanalyse som samfunnsteori og metode», både materielle og diskursive dimensjoner. Fairclough bruker hegemonibegrepet blant annet som et verktøy for å forstå hvordan diskursiv kamp inngår i den bredere samfunnsmessige maktkampen, både for å undergrave og understøtte de eksisterende maktrelasjonene (Jørgensen & Phillips, 1999, s.88); (Fairclough, 1992, s.91-92). Hegemoniet sier han, handler vel så mye om lederskap og

overtalelse som regelrett dominans, og finnes i alle institusjoner og arenaer (Fairclough, 1992, s.92).

4.5 Forskerrolle og metodiske utfordringer

Forskningsresultater «dukker» ikke bare opp av seg selv, eller «graves fram» av en nøytral og objektiv forsker. Resultater skapes av en eller flere forskere, i møte med empiri, mediert av ulike metoder, i konteksten av en forskningsinstitusjon og samfunnet forskningen inngår i. Spesielt i kvalitative forskningsprosjekter blir det forstått som viktig at forskeren redegjør for hva de «har med seg i ryggsekken», som kan være med på å forme prosjektet. Det er delvis et praktisk eller instrumentelt grep som gjøres for å styrke arbeidets reliabilitet slik at forskningen kan ettergås og brukes av andre, men det har også en etisk dimensjon. Det handler etter mitt syn om å være fair, å presentere seg selv som forsker, og forskningen, på en sannferdig og skikkelig måte. Mye kan og har blitt skrevet om den bredere konteksten som kunnskapsproduksjonen foregår i, men her begrenser jeg meg til en redegjørelse for min egen forforståelse og subjektposisjon. I dette delkapitlet redegjør jeg først for hvem jeg er som forsker, før jeg drøfter utfordringer med metoden jeg har valgt.

4.5.1 Forskerrollen

Min interesse for konflikter knyttet til eiendoms- og bruksrett av landområder i Norge og Sápmi startet ved studiet i Arktisk Friluftsliv og Naturguiding ved UiT, høsten 2018. Som student i Alta kom jeg tett på slike konflikter i Finnmark, både ute på tur og gjennom akademisk arbeid. Våren 2019 skrev jeg eksamen om de ulike natursynene representert i konflikten rundt utbyggingen av Altavassdraget, og Høsten 2020 skrev jeg en etnografisk tekst om den samme tematikken. Dette skrivearbeidet ga mersmak. Gjennom årene i Finnmark utviklet jeg stor sympati for samisk kultur og samiske perspektiver, spesielt etter at jeg oppdaget at jeg selv har en sjøsamisk slektsbakgrunn som ble vasket ut i fornorskingsprosessen. Jeg var også tilstede under Fosen-aksjonen i Oslo, mars 2023. Jeg deltok ikke i sivil ulydighet, men det jeg observerte i Oslo de dagene kan ha vært med å forme mitt syn på Fosen-saken.

Som forsker har jeg altså ikke en nøytral posisjon. Jeg er personlig interessert i tematikken, og jeg har en personlig politisk formening om Fosen-saken. Dette kan ha påvirket alt fra hvilke søkeord jeg bruker i innsamlingen av empirien, teorien jeg velger å bruke, og de konklusjonene jeg til slutt trekker. Her har jeg brukt min veileder, Per Ingvar Haukeland, som rettesnor for å passe på at drøftingene jeg har gjort og konklusjonene jeg har kommet til er transparente, og at de er basert på et empirisk og teoretisk fundament. Mine foreldre, som ikke har noen tilknytning til dette fagfeltet, har også spilt en rolle her. Sammen har de fungert som en slags lakmustest for refleksjonene mine. Hvorvidt mine drøftinger og konklusjoner er rimelige eller ei vil være opp til leseren. Ved å gjøre rede for prosessen og være åpen om hvordan jeg tolker empirien med et kritisk blikk, er intensjonen at det skal være lettere for leseren å gjøre opp sin mening om grunnlaget for funn og drøftinger.

4.5.2 Kritiske bemerkninger

En sentral utfordring med en metode som utelukkende benytter skriftlige tekster som empiri er at den ikke fanger opp muntlige beskrivelser. Nergård (2006, s.11, 15) skriver for eksempel innledningsvis at det er den muntlige *fortellingen* som på mange måter er den sentrale bærebjelken i samisk kunnskapstradisjon. Dette gjelder ifølge Kraft (2020) også samisk spiritualitet, som i tillegg er preget av en taushetskultur etter det generasjonelle traumet som fornorskningen representerer. Det kan derfor godt tenkes at det sitter samiske kulturbærere rundt i landet med kunnskap og perspektiver om Fosen-saken som ikke skriver kronikker, og som dermed utelates fra empirigrunnlaget.

Et annet metodisk problem er at jeg som norsktalende kun får ordentlig tak på de tekstene som er skrevet på mitt språk. Her kunne jeg ha brukt verktøy som google translate i empiriinnsamlingen og analysen, men dårlige oversettelser og feil kan forekomme ved bruk av slike verktøy. Selv om oversettelsen er feilfri, kan man stille spørsmål ved hvorvidt en forsker uten samisk språk har de nødvendige forutsetningene for å se og fatte samiske idiomer og uttrykk i en samisk kontekst.

Videre kan det anses som problematisk å velge ut et lite antall tekster fra et så stort univers, kun basert på et kriterium om «pluralitet i perspektiver». Selv etter en redegjørelse for min tankeprosess kan dette muligens oppfattes som lite strukturert og transparent. Det er rimelig å stille spørsmål ved hvordan min subjektivitet har påvirket utvalget av tekster. Kan det for eksempel tenkes at underbevisste faktorer hos meg har påvirket utvalget? I denne sammenhengen er det kanskje verdt å

reflektere over alternative utvalgsriterier. Man kunne for eksempel gått mekanisk til verks ved å bruke statistiske verktøy for å saumfare materialet og produsere begrepsklynger. Det vil si samlinger av ord som korrelerer med hverandre innenfor tekstene, med hypotesen om at disse ville korrespondere til diskurs, sjanger, eller lignende. Videre kunne man nummerert tekstene og valgt et likt antall fra hver begrepsklynge ved loddtrekning. Med en slik framgangsmåte ville man imidlertid kun flyttet forskerens subjektivitet fra selve utvalget, til beslutninger tidligere i prosessen. Hvilke tekster skal gjennomføres? Hva slags dataprogram skal man bruke for å gjøre jobben? Og hva hvis de statistiske resultatene virker vanskelig å forstå. Er man da bundet til den metoden man har valgt? Videre er det ingen garanti for at de utvalgte tekstene kan belyse noe interessant, ettersom forskerens vurdering er tatt ut av dette steget av prosessen. Dette illustrerer etter mitt syn et sentralt poeng; at den menneskelige faktoren, den nærgående subjektiviteten i kvalitativ forskning, kan sies å være både en styrke og en svakhet.

Avslutningsvis vil jeg erkjenne at en diskursanalyse som den jeg har gjennomført, kan stå i fare for å bli generaliserende og forenkende. Dette gjelder kanskje spesielt en som tar sikte på å belyse ulike grunnleggende rasjonaliteter, der disse kan oppfattes som å være knyttet til bestemte kulturer, etnisiteter, eller folkeslag. Gjennom arbeidet med avhandlingen har jeg forsøkt så godt jeg kan å nyansere det bildet jeg tegner, for å unngå at oppgaven blir stereotypiserende.

5. Resultat og drøfting

I dette kapitlet vil jeg først gjøre rede for strukturelle posisjoner og interesser hos sentrale aktører i Fosen-saken, samt en oversikt over eierskapsstrukturene i vindkraftverkene Storheia og Roan. Deretter vil jeg presentere resultatene fra den innledende analysen av de overordnede diskursive mønstrene jeg fant i empirien. Her trekker jeg fram de fem diskursene jeg har identifisert i materialet, og gjør rede for og drøfter dem med utgangspunkt i tekstutdrag. I tillegg kommenterer jeg hvilke diskurser de sentrale aktører trekker på. Etter dette går jeg i dybden på tre utvalgte tekster, for å drøfte sentrale funn i større detalj. Til slutt forsøker jeg å samle alle trådene ved å se diskursene i lys av to ulike rasjonaliteter, altså overordnede logikker eller verdenssyn, som jeg har identifisert gjennom empirien.

5.1 Strukturelle posisjoner og interesser hos sentrale aktører

I arbeidet med å identifisere de ulike aktørene i Fosen-saken har jeg opplevd det som nyttig å skille mellom *strukturelle* aktører og *diskursive* aktører. Med aktører mener jeg hovedsakelig grupper, organisasjoner, eller institusjoner. Strukturelle aktører definerer jeg som de som har direkte politiske eller økonomiske interesser i konflikten, eller formell makt i den. OED, Statkraft og reindrifutøverne på Fosen er eksempler på strukturelle aktører, slik jeg definerer begrepet. Diskursive aktører definerer jeg som de som produserer, eller har interaksjonell kontroll over tekster, eller engasjerer seg i diskursiv kamp offentlig. Disse aktørene trenger ikke nødvendigvis å ha direkte politiske eller økonomiske interesser i saken i utgangspunktet, eller formell makt over den, men posisjonerer seg i forhold til den likevel. På denne måten er det rom for at diskursive aktører som ikke er strukturelle aktører i utgangspunktet kan etablere seg som det over tid, og omvendt.

Noen aktører er både strukturelle og diskursive. Et eksempel er de ulike rettsinstansene som har behandlet saken, senest og kanskje viktigst, Høyesterett. Rettsvesenet utøver dømmende makt og er sånn sett i en sterk strukturell maktposisjon, men produserer også diskursive tekster gjennom domsavsigelser. De politiske partiene i Norge er et annet eksempel. De har konkret innflytelse over saken i kraft av sin lovgivende makt i Stortinget, og i enkelte tilfeller utøvende makt i regjering. Samtidig bruker flere partier Fosen-saken til å posisjonere seg selv politisk gjennom offentlig diskursiv kamp. Dette ble spesielt tydelig under aksjonen i Oslo i mars 2023, da politiske ledere fra flere partier var til stede og holdt appeller til de forsamlede aksjonistene; Herunder Rødt,

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne (Lindseth, Nordbø, & Zivanovic, 2023). Selv om de politiske partiene definitivt er aktører i saken, har jeg valgt å ikke analysere dem her. De to hovedårsakene til dette er at de ikke er representert i empirigrunnlaget, og at deres interesser og standpunkter er relativt allment kjent.

Begrepene strukturell og diskursiv aktør er delvis overlappende, og grensdragningen mellom dem er en vurderingssak. Formålet med dem er å konstruere et begrepsapparat som kan nyansere hva de ulike aktørene *gjør* i den sosiale praksisen, om de utøver makt hovedsakelig på et diskursivt eller materielt plan. Aktørene jeg redegjør for og drøfter nedenfor representerer ulike sider av konflikten rundt Fosen-saken, utbyggere, utøvere, myndigheter, politiske partier på sametinget, media og frivillige organisasjoner.

5.1.1 Olje- og Energidepartementet (OED)

Olje- og energidepartementet framstår som en viktig aktør i Fosen-saken, fordi det har det overordnede ansvaret for Norges energipolitikk i regjering. Departementet kommuniserer med offentligheten blant annet gjennom olje- og energiministeren, og fungerer på denne måten både strukturelt og diskursivt. Basert på olje og energiministerens redegjørelse for Fosen-saken i Stortinget den 13.mars 2023 (Regjeringen, 2023), i tillegg til andre offentlige uttalelser, framstår det som om OED sin interesse i saken er å bevare kraftverkene, helt eller delvis. Jeg tolker det slik at de ønsker å finne avbøtende tiltak utover full riving, som reindriftsutøverne og andre aktører kan leve med.

5.1.2 Reindriftsutøverne på Fosen

Reindriftsutøverne i Nord-Fosen og Sør-Fosen sjette analyserer jeg som viktige strukturelle og diskursive aktører. Den strukturelle makten har de gjennom sin posisjon gjennom flere rettsprosesser, fra tingrett til høyesterett, der de har vunnet fram i sin sak og oppnådd rettskraftige dommer i sin favør. Den diskursive makten har de etter mitt syn utøvd blant annet gjennom offentlig kommunikasjon i sosiale medier (Sylte & Berge, 2022), og gjennom intervjuer (Bjørnback, Balto, & Ballovara, 2021). Basert på reidriftsutøvernes uttalelser, handlinger og økonomiske insentiver virker det rimelig å anta at deres interesse er å få vindmøllene fjernet.

5.1.3 Høyesterett

Som øverste instans i rettsvesenet har Høyesterett ansvar for å dømme i tråd med Norges lover inkludert Grunnloven, de konvensjonene den norske stat har tilsluttet seg, og traktatene den har ratifisert. Høyesterett er som nevnt etter mitt syn både en strukturell aktør og en diskursiv aktør. Jeg har valgt å ikke ta for meg selve høyesterettsdommen i denne masteroppgaven, men denne har slik jeg tolker situasjonen hatt en stor innflytelse på diskursene rundt Fosen-saken.

Det er vanskelig å si noe om hva Høyesterett egentlig vil eller hva deres interesse er, men jeg tolker det slik at Høyesterett ønsker å opprettholde rettstatens prinsipper, Norges lover, og Norges forpliktelse til internasjonale traktater og konvensjoner.

5.1.4 Sametinget, med Norske Samers Riksforbund (NSR) og Nordkalottfolket (NKF)

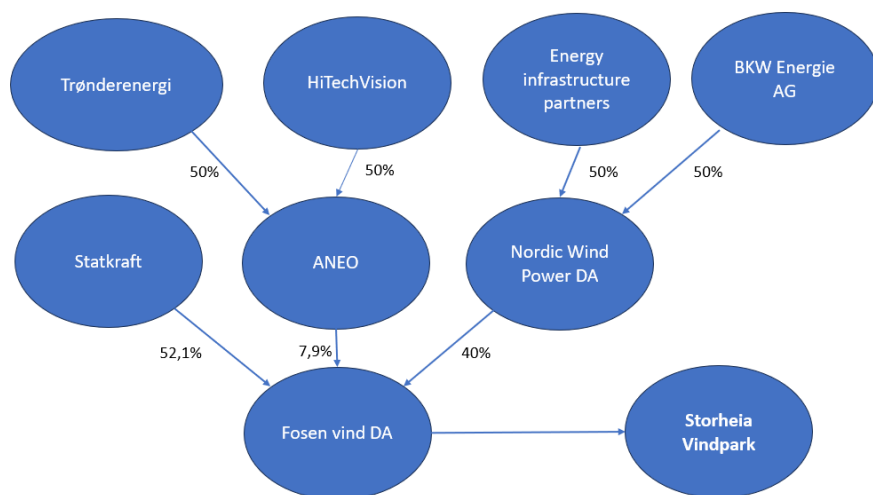
Sametinget som institusjon er på mange måter født ut av kampen om Altavassdraget, nærmere sagt den samiske motstanden mot konstruksjonen av Alta-demningen (Berg-Nordlie & Tvedt, 2023), og har hatt en tydelig stemme i konflikter rundt eierskap og bruksrett av landområder i Sápmi (Mörkenstam, Josefsen, & Nilsson, 2016). Silje Karine Moutka fra Norske Samers Riksforbund (et politisk parti på Sametinget), som i skrivende stund er sametingspresident, deltok som nevnt i tidslinjen i samtaler med olje- og energiministeren i april 2023.

NSR har tatt en tydelig rolle som diskursiv aktør i Fosen-saken, og ønsker å rive vindkraftverket. Sametingspresidenten og Sametinget i stort har i norsk lov en rådgivende rolle i samepolitiske spørsmål, men ingen formell makt verken i regjering eller på Storting utover forvaltningsansvar for visse tilskuddsordninger (Regjeringen, 2023). Sametinget kan derfor etter mitt syn også analyseres som en strukturell aktør med begrenset makt i Fosen-saken. Selv med den tydelige profilen som Sametinget og NSR historisk sett har hatt er det viktig å påpeke at Sametinget ikke er en ensartet institusjon. I opposisjon sitter blant annet partiet Nordkalottfolket, som har et annet syn på naturvern og næringsliv enn det NSR har (Nordkalottfolket, 2021). Den politiske motsetningen mellom NSR og NKF ser jeg i lys av det Angell, Nygaard og Selle (2020) skriver om ulike forståelser av bærekraftbegrepet i Finnmark. NKF deltok blant annet på NRKs Debatten den 28.februar 2023, og kan derfor analyseres som både en strukturell og en diskursiv aktør på samme måte som NSR (NRK, 2023).

5.1.5 Statkraft og andre kraftverkseiere

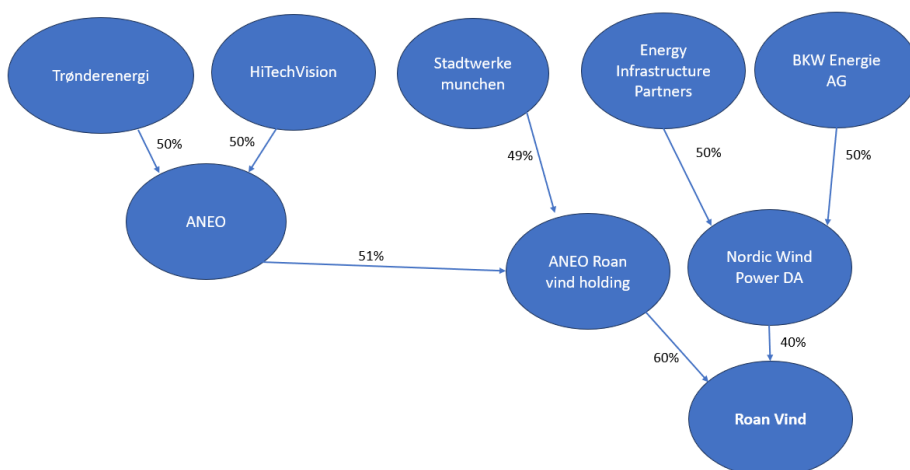
De ulike eierne av vindkraftverkene på Roan og Storheia analyserer jeg som hovedsakelig strukturelle, fordi de synes å unngå kontakt med media. Unntaket i min empiri er et intervju med Statkraft gjort av avisa Nationen i 2022. Når det er sagt kan nok eierne også forstås som diskursive aktører, ettersom de fleste har egne nettsider hvor selskapene presenterer seg selv og investeringsprosjektene sine. Dette ligger imidlertid utenfor oppgavens empirigrunnlag. Nedenfor har jeg tatt med to selvlagde diagrammer av eierskapsstrukturen til Roan og Storheia vindkraftverk. Diagrammene er fremstilt basert på en sammensetning av informasjon fra disse kildene: (Statkraft, 2021); (Fosen Vind DA, 2023); (ANEO, 2023); (Statkraft, 2023); (Dulin, 2023).

Storheia Vindpark

Figur 3. Oversikt over eierskapsstrukturen til Storheia Vindpark

Roan Vind

Figur 4. Oversikt over eierskapsstrukturen til Roan Vind.

Som nevnt i «Fakta om Fosen-saken» var Statkraft deleier av Roan vind inntil 2021, da selskapet ble skilt ut av Fosen Vind DA og eierandelene solgt videre til Trønderenergi og Stadtwerke München. Gitt de økonomiske insentivene eierne av vindkraftverkene har, virker det rimelig å anta at deres interesse først og fremst er å beskytte investeringene sine og sørge for god avkastning fra prosjektene. Samtidig virker det rimelig å anta at de fleste selskaper har en interesse av å beskytte sitt renommé, som i bokføring av selskapsverdier kalles velvilje, eller «goodwill» på engelsk (Gårseth-Nesbakk, 2023).

5.1.6 Den norske kirke

Den norske kirke er en tydelig diskursiv aktør i Fosen-saken, blant annet ved et åpent brev til regjeringen «Høyesterettsdommen i Fosen-saken må respekteres» publisert i NRK i 2023 (Den norske kirke, 2023). Kirken spilte en sentral rolle i fornorskningsprosessen av det samiske folket (Sannhets- og forsoningskommisjonen, 2023), og det finnes noe statistikk som kan tyde på at kristendommen står sterkere hos mennesker med samisk bakgrunn enn etnisk norsk bakgrunn (Fonneland & Olsen, 2015). I dag framstår det som om Den norske kirke også ønsker å ta en aktiv rolle i forsoningsprosessen, blant annet ved å posisjonere seg i forhold til Fosen-saken.

5.1.7 Natur og ungdom (NU)

En annen tydelig diskursiv aktør er Natur og Ungdom. NU har deltatt i flere runder med aksjoner i Oslo, både i mars 2023 og i oktober 2023, og har under disse aksjonene blant annet samarbeidet med aksjonister fra NSR. Sånn sett kan det framstå som om NU og NSR har dannet en slags koalisjon i Fosen-saken.

5.1.8 Redaksjonelle medier

De redaksjonsstyrte mediene er blant annet med på å sette dagsorden, og utøver interaksjonell kontroll over tekstene de produserer. Dette gjelder spesielt kommentarer, nyhetsartikler og dybdeartikler. Sånn sett har de redaksjonsstyrte mediene selv en sentral rolle i å forme det diskursive landskapet, og kan dermed anses som diskursive aktører i Fosen-saken. Ulike aviser, for eksempel Finansavisen og Klassekampen, har ulikt fokus og politiske ståsteder. Derfor virker det rimelig å tenke at de produserer tekster som trekker på ulike diskurser. Her viser jeg tilbake til drøftingen i delkapitlet «innsamling og valg av empiri». I analysen av diskurspraksis har jeg i noen

tilfeller fremhevet mønstre i empirien der det synes som om enkelte aviser kan assosieres med produksjonen av tekster med bestemte diskurser. Her fremhever jeg at et begrenset utvalg på 24 tekster ikke kan forstås som representativt for alle tekster i det norske medielandskapet, og viser til behovet videre forskning med kvantitativ eller kombinert kvalitativ og kvantitativ metode.

5.2 Analyse av diskurspraksis

Nå som jeg har identifisert de strukturelle posisjonene og interessene hos sentrale aktørene, vil jeg knytte aktørene til de diskursene jeg har identifisert. Gjennom dette arbeidet har jeg identifisert fem diskurser: en rettighetsdiskurs, en økonomisk diskurs, en naturverndiskurs, en klimadiskurs, og en spiritualitetsdiskurs. Disse diskursene er delvis overlappende, og mange av tekstene trekker på flere diskurser samtidig. Det vil si at de utviser interdiskursivitet. Totalt ble 18 av de 24 tekstene kodet som rettighetsdiskursive; ni ble kodet som økonomisk diskursive; syv ble kodet som klimadiskursive; seks som naturverndiskursive; og én tekst ble kodet som spiritualitetsdiskursiv. En tabell over tekstene følger som vedlegg til oppgaven.

5.2.1 Rettighetsdiskursen

Rettighetsdiskursen handler i stor grad om urett mot samer og andre urfolk, både nåværende og historisk. Av de aktørene jeg har identifisert er det reindriftutøverne, natur og ungdom, den norske kirke og Norske Samers Riksforbund som bruker rettighetsdiskursen i størst grad, men det synes ikke å være noe utpreget mønster i empirien av hvilke aviser som publiserer rettighetsdiskursive tekster. I rettighetsdiskursen står det juridiske elementet sentralt, da tekster som trekker på denne diskursen ofte refererer til folkeretten, menneskerettighetene, andre lover og regler, samt ulike rettsprosesser. Disse henvisningene til lover, regler og rettsprosesser fungerer ofte som verktøy for å styrke et argument om at Fosen-prosjektet er grunnleggende uetisk, eller moralsk galt. Dette kan illustreres med et sitat fra debattinnlegget «bit for bit forsvinner landet vårt» i Dagsavisen fra forfatter Susanne Nordmann (2018):

«John Kristian Jåma er en av reineierne i Fosens sørgruppe som har fulgt rettssaken, og kommenterte til Adresseavisen 2. mai, «I Amerika skjøt de indianerne, her i landet blir vi pint i hjel. Bit for bit forsvinner landet vårt». Dette er svært sterke ord som norske myndigheter må ta inn over seg hvis sannhetskommisjonen skal make å skape et solid og trygt grunnlag for forsoning.»

I tillegg til at rettighetene har en moralsk verdi i rettighetsdiskursen blir reindriften i seg selv ofte omtalt som verdifull. Reindriftenas verdi beskrives ikke nødvendigvis i moralske termer, men eksistensielle. Med eksistensielt mener jeg her den grunnleggende opplevelsen av, og meningen med et liv som menneske. Dette kan eksemplifiseres med et sitat fra teksten «Ønsker vi virkelig at samenes kultur og fremtid skal være til salgs?» fra Midtnorsk debatt, ved forfatterne Vågsland & Sandvik (2019):

«Selskaper med stor konto og etiske retningslinjer fra kolonitiden vil sikkert kunne tilby vår urbefolkning mye å leve av, men de vil sitte igjen med mindre og mindre å leve for.»

I dette sitatet er det tydelig hva som menes med «*mye å leve av*», her det er snakk om penger. «*Noe å leve for*» derimot, forstår jeg som et uttrykk for reindriften, eller reindrifutøvelsens eksistensielle verdi. Dette kan illustreres ytterligere ved et annet sitat fra samme tekst:

«Hvor har det blitt av debatten rundt samenes rettigheter og fremtid i landet vårt? Stort sett alle de politiske partiene støtter samenes rettigheter, men hvordan praktiseres denne støtten av de kommunene som eier Trønderenergi? Nå er det altså et energiselskap som avgjør hvor mye et reinbeiteområde er verdt.»

Dette utsagnet kan tolkes på flere måter. For det første kan det ses på som uttrykk for en frustrasjon over Trønderenergi sin materielle makt, og fraværet av reell politisk styring eller intervensjon i kommunene. Den andre måten å analysere setningen på er som uttrykk for frustrasjon over Trønderenergi sin diskursive makt, deres evne til å definere reinbeiteområdets verdi i økonomiske termer. Med andre ord Trønderenergi og den økonomiske diskursen sin hegemoniske posisjon.

Til slutt er det verdt å nevne at rettighetsdiskursive tekster ofte har innslag av manifest intertekstualitet, altså eksplisitte koblinger til tidligere tekster. Dette gjelder for eksempel sammenligninger mellom Fosen-saken og Alta-saken. Dette kommer til syne i alle de tre dybdeanalysene jeg gjennomfører i resultat og diskusjonskapitlets neste del.

5.2.2 Den økonomiske diskursen

Den økonomiske diskursen dreier seg i stor grad om samfunnsøkonomi. Her er det verdt å nevne at Fosen-prosjektet var en stor investering med et budsjett på cirka 11 milliarder kroner, og at kraftverket produserer nok strøm til om lag 170.000 norske husstander (Rosvold, 2023). Tekster som trekker på den økonomiske diskursen fremhever gjerne disse samfunnsøkonomiske verdiene, og stiller dem ofte opp mot urfolks rettigheter eller den økonomiske verdien av reindrift, som motstridende interesser. I den økonomiske diskursen ligger det derfor ofte en holdning, enten implisitt eller eksplisitt, om at rettighetene noen ganger må vike for store samfunnsøkonomiske interesser. Et eksempel på denne holdningen gjort eksplisitt finnes i nyhetsartikkelen «Vil rive vindturbiner av hensyn til 1800 reinsdyr - sender strømregninga til husholdningene» fra Nettavisen ved journalist Heldahl (2022). Der er en norsk jurist sitert slik:

«Sammenlignet med en produksjonsverdi på 1 milliard kroner utgjør hele slaktekvantumet 0,3 promille. Er man nødt til å velge etter samfunnsøkonomiske betraktninger, er det ingen tvil om hva som i så fall må velges bort. Det er reindriften.»

I tillegg til at rettighetene må vike, kan man her se konturene av et syn på reindrift som primært en økonomisk praksis. Som nevnt under kapittelet «relevant forskning» er dette noe Sommer (2020) og Benjaminsen et al. (2016) også identifiserer som statens syn på reindriften. På denne måten kjemper den økonomiske diskursen og rettighetsdiskursen både om å fastsette meningen med begrepet «rettighet», og om hvordan reindriften skal forstås. I rettighetsdiskursen forstås rettighetene som ukrenkelige og absolutte. I dette verdensbildet har de en moralsk verdi som er kvalitativt ulik og ikke reduserbar til økonomisk verdi. I tillegg har reindriften eller dens utøvelse i seg selv en eksistensiell verdi som ikke er reduserbar til eller sammenlignbar med økonomisk verdi. I den økonomiske diskursen derimot, forstås reindrift først og fremst som en marginal økonomisk aktivitet. Å beskytte retten til å utøve denne aktiviteten har en viss verdi, men det kan tenkes at den må vike for andre interesser som vil gi høyere samfunnsøkonomisk gevinst.

Av aktørene jeg har identifisert er det hovedsakelig regjeringen ved Olje- og energidepartementet, i tillegg til Nordkalottfolket, som oftest benytter seg av den økonomiske diskursen. I tillegg framstår det som et mønster i empirien at avisene Dagens Næringsliv (DN) og Verdens Gang (VG) er de som produserer økonomisk diskursive tekster i størst grad. I denne sammenhengen hadde det vært verdifullt med en kvantitativ analyse, eller et forskningsprosjekt med kombinert kvalitativ og

kvantitativ metode, for å undersøke om dette et mønster som går igjen utenfor mitt begrensede tekstutvalg.

5.2.3 Naturverndiskursen

Naturverndiskursen dreier seg i stor grad om lokale økosystemer og landskapers egenverdi og instrumentelle verdi. Av de sentrale aktørene jeg har identifisert er det hovedsakelig Natur og Ungdom som trekker på naturverndiskursen. Begrepet egenverdi beskriver noe som har verdi *i seg selv*, altså en verdi som uavhengig av hvilken nytte tingen med egenverdi har for oss. Instrumentell verdi kan også beskrives som *nytteverdi*. Tekster som trekker på naturverndiskursen legger ofte vekt på hvordan utbygging forringer disse verdiene. Et godt eksempel på dette er et sitat fra nyhetsartikkelen «Kan ikke redde klimaet med å ødelegge naturen», fra Adresseavisen ved journalist Aagot Opheim (2019). Her er det den daglige lederen i Trøndelag Turistforening som uttaler seg om hvorfor Turistforeningen engasjerer seg i vindkraftpolitikken:

«- Vår rolle i samfunnet er å legge til rette for at folk skal drive med friluftsliv. Naturen betyr mye for menneskene. Den er veldig viktig for vår mulighet til rekreasjon, opplevelser, berikelse, mestring og stillhet. Det er livsnerven i vår tilværelse. Men naturen gis ingen egenverdi når vindkraft blir diskutert. Naturen er ikke en del av regnestykket, og det blir feil. Jeg tror Norge kan bidra på mange andre måter med løsninger til fornybar energi.»

I dette sitatet tillegges naturen det jeg igjen vil betegne som en instrumentell eksistensiell verdi, med hentydninger til naturens egenverdi. Den urørte naturen verdsettes som kilde til glede, livsmestring og berikelse for folk som bruker den til rekreasjonelle formål. Jeg ser det som interessant at dette sitatet kommer fra nettopp Den norske turistforening, som også tilrettelegger for friluftsliv. Dette kan tolkes som et uttrykk for at de underliggende diskursive eller ideologiske konfliktene som gjør seg gjeldende i vindkraft saker også er relevante i et friluftsfaglig perspektiv, slik jeg hentydet til i innledningen. Sitatet gir etter mitt syn uttrykk for frustrasjon over at disse verdiene ikke tas høyde for når vindkraft diskuteres. Dette kan analyseres som en del av en diskursiv kamp for å definere og fastsette verdier, som til en viss grad speiler den som pågår mellom rettighetsdiskursen og den økonomiske diskursen. I andre naturverndiskursive tekster verdsettes naturen på bakgrunn av biologisk mangfold og intakte, velfungerende økosystemer. I min empiri ser jeg at tekster som trekker på den naturverndiskursen jeg har identifisert, ofte også trekker på klimadiskursen.

5.2.4 Klimadiskursen

Klimadiskursen i stort handler om vindkraftverkens klimaeffekt, verdien av dette sett opp mot andre hensyn, og til en viss grad også Norges internasjonale ansvar for å redusere CO2 utslipp. Diskursen anvendes av aktører med motstridende interesser og holdninger til vindkraft, blant annet Natur og Ungdom og Olje- og energidepartementet. Av de syv tekstene jeg har kodet som naturverndiskursive og de seks jeg har kodet klimadiskursive, er det kun én som ikke utviser noen form for interdiskursivitet. Der disse diskursene møtes artikuleres naturvern og klimatiltak ofte som mikro og makro aspekter ved samme sak. Et eksempel på dette finnes i dybdeartikkelen «vindkraft kan gi klimatap» (Borge, 2019):

«Vind er fornybar og ren energi, men før vi kan utnytte energien, påvirkes miljø- og klimaregnskapet av store naturinngrep. Mange steder kan vindkraftverkene faktisk bety økte CO2-utslipp. Dette gjelder store deler av områdene som NVE har pekt ut som best egnet for utbygging av vindkraft.»

I dette sitatet ses naturvernet også i et klimaperspektiv. I kontekst handler det spesielt om utbygging på myrområder, ettersom dette kan føre til store utslipp av CO2. Her benytter taleren seg av begrepet *klimaregnskap*. Dette er interessant sett i sammenheng med den økonomiske diskursen, der samfunnsøkonomiske regnskap ofte benyttes for å fastsette verdien av vindkraftverkene. Dette kan tyde på at de to diskursene opererer med den samme underliggende rasjonaliteten.

5.2.5 Spiritualitetsdiskursen

En av tekstene i empirien, «En tro bygd på fjell», fra Sylte & Berge (2022) i Vårt Land, inneholder det jeg har valgt å kalle spirituell diskurs. Den spirituelle diskursen forstår landskapet som hellig, og som rom for å møte egne forfedre, kultur og gudeskikkelser. Dette gjelder spesielt bestemte fjellområder, slik som Øyfjellet. Dette er i tråd med det Kraft (2010) skriver om helliggjøringen av Tromsdalstind. Det kan også synes å speile noe av diskursen rundt fjellet Råstigåiså i Davvi-saken i Finnmark, men dette ligger utenfor denne masteroppgavens empiri og problemstilling. Jeg kommer tilbake til dette i forslag til videre forskning mot slutten av oppgaven. Som jeg beskrev i delkapitlet «kritiske bemerkninger» med henvisning til Kraft (2020) og Nergård (2006) er det noe grunn til å anta at denne diskursen fortsatt er marginalisert i Norge. Likevel er det vanskelig å vite med sikkerhet om dette er tilfellet, og eventuelt i hvor stor grad det gjør seg gjeldene. «En tro bygd på fjell» inneholder blant annet et intervju med Ola Henrik Kappfjell, en samisk kulturbærer og

reindriftsutøver i Nordland, sammen med Betty Kappfjell og Sigbjørn Dufjell, leder og nestleder i Sjelteie - Samisk Kulturpark. I denne teksten er det primært reindriftsutøveren Ola Henrik som artikulere en spiritualitetsdiskurs, men i og med at det kun dreier seg om én tekst i min empiri er det vanskelig å si noe generelt om hvilke aktører som trekker på denne diskursen.

5.3 En dybdeanalyse

Nå som jeg har gjort rede for de overordnede diskursive mønstrene i de utvalgte tekstene, ønsker jeg å gjøre en mer inngående og detaljert analyse av tre utvalgte enkelttekster for å eksemplifisere og drøfte sider ved de ulike diskursene. Jeg redegjør også kort for den enkelte tekst, og hvorfor jeg har valgt dem ut i starten på hver analyse. Tekstene jeg har valgt ut er:

- 1) «Bit for bit forsvinner landet vårt» publisert i Dagsavisen (Normann, 2018)
- 2) «En tro bygd på fjell» publisert i Vårt Land (Sylte & Berge, 2022)
- 3) «Først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet» (Sylte, 2021)

5.3.1 Bit for bit forsvinner landet vårt – Dagsavisen (2018)

«Bit for bit forsvinner landet vårt» et debattinnlegg publisert i Dagsavisen (Normann, 2018) er en rettighetsdiskursiv tekst som eksemplifiserer to generelle trekk som jeg allerede har gjort rede for, nemlig fokus på juss og tradisjonell kunnskap. I tillegg utviser den et trekk som jeg ikke enda har drøftet, intertekstualitet og retoriske koblinger mellom Fosen-saken og andre saker. Tekstens sentrale omdreiningspunkt er erstatningssaken i Inntrøndelag tingrett i 2018, som forfatteren forsøker å skildre og kontekstualisere. Som debattinnlegg har den en argumenterende form, og tar tydelig reidriftsutøvernes side i Fosen-saken. Teksten har flere interessante trekk; blant annet henvisninger til forskjellen mellom erfaringsbasert kunnskap og formell forskningsbasert kunnskap, og sammenligninger mellom norske samers og andre urfolk sin situasjon. I tillegg benytter forfatteren seg av en metafor for å illustrere maktforskjeller mellom aktørene i saken, i dette utdraget:

«Fosen Vind DA eies av Statkraft (over 50 prosent), Nordic Wind Power og Trønderenergi. Nordic Wind Power er deleid av sveitsiske Credite Suisse, registrert i skatteparadiset Luxemburg. Trønderenergi eies av Trøndelags-kommunene. I tillegg står Statnett for den problematiske kraftlinjen. Det betyr at reinerne møter en allianse mellom statlig kapital,

finanskapital og norsk lokaldemokrati i retten. Det er lett å ane at dette er David mot Goliat.»

I dette avsnittet forsøker forfatteren å tegne opp et bilde av maktforholdet mellom partene i saken, gjennom bruk av en velkjent metafor. Den hebraiske fortellingen om David kan forstås som den arketyperiske historien om en underdog, den svake part, som til slutt vinner mot alle odds. Her får reindriftsutøverne rollen som gjetergutten David fra den hebraiske historien, og konstallasjonen av statlig kapital, finanskapital og det norske lokalsamfunnet har rollen som kjempen Goliat. I analysen av sentrale aktører gjorde jeg blant annet rede for eierskapsstrukturene i Fosen vind DA. På tidspunktet denne teksten ble skrevet, i 2018, var Roan Vind enda ikke skilt ut av selskapet, som betyr den norske staten hadde eierandeler i både Storheia og Roan. I tillegg er det et faktum at privat kapital, blant annet utenlandsk kapital, har eierandeler i vindkraftverkene, for eksempel gjennom selskapene Energy Infrastructure Partners og BKW Energie AG.

Dette illustrerer et sentralt poeng ved kritisk diskursanalytisk teori, det dialektiske forholdet mellom diskurs og ikke-diskursive samfunnsstrukturer. I dette tilfellet er konstallasjonen av statlig kapital, finanskapital og det norske lokalsamfunnet retorisk konstruert. Disse aktørene trenger ikke nødvendigvis å tolkes som en konstallasjon, eller som kjempen Goliat. Samtidig er det korrekt at både statlig kapital og privat kapital på dette tidspunktet eide både Storheia og Roan. Hvordan faktaene om disse strukturene narrativiseres, altså fortellingen som skapes rundt dem, kan bidra til å understøtte eller undergrave dem. I dette eksempelet er det et klart forsøk på å undergrave maktstrukturen. Et annet forsøk på dette kan ses i utdraget nedenfor:

«Unnvikelse. Minimumsfaktor. Tilpasning. De tekniske fagbegrepene forsøker å beskrive hvordan reinsdyrene vil forholde seg til kraftlinjer, vindturbiner, anleggsveier og ikke minst til økt menneskelig aktivitet. Disse tekniske begrepene har haglet i Inntrøndelag tingrett de siste ukene. Mye av rettssaken har dreid seg om forskning på tamrein og arealinngrep. Skremmes reinen eller ikke? Og hvis den skremmes, er det fatalt? Forskerne er ikke enige. Samene i salen har lyttet i stillhet. Deres kunnskap om reinens bevegelser er arvet gjennom generasjoner. Forskerne i rettssalen virker enige i at samenes erfaringsbaserte kunnskap må gis større plass. I praksis blir den likevel ofte tatt ut av kontekst, av og til på grensen til uetisk.»

På tekstnivå har dette utdraget flere interessante trekk. Forfatteren har for eksempel valgt å bruke ordet «haglet» i stedet for «framført», om de tekniske begrepene i rettsaken. Dette forbinder vi som

lesere med ruskevær vi helst ikke ønsker å være i. Når det kommer til modalitet bærer setningene preg av relativt høy tilslutningsgrad. Forfatteren fremhever også at forskerne er uenige, mens samene lytter i stillhet. Bildet som tegnes av rettssaken her er av forskere som roper til hverandre med uforståelige begreper, mens de som sitter med den virkelige kunnskapen ikke får slippe til. På et overordnet plan gir utdraget etter mitt syn uttrykk for at samenes/reineiernes tradisjonelle kunnskap ikke verdsettes av den norske staten, i denne sammenhengen i rettsvesenet. Dette stemmer overens med det Sommer (2020) og Benjaminsen et al. (2016) finner, i deres forskning på hvordan samisk tradisjonskunnskap møtes av det moderne statlige byråkratiet rundt reindrifta i Norge. Dette henger ifølge Sommer (2020) spesielt sammen med ulike forståelser av bærekraftbegrepet, som jeg også skal drøfte senere i analysen av teksten «Først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet». Ett eksempel som Sommer (2020) trekker fram i denne sammenhengen er at Landbruks- og matdepartementet, som reindrifta er underlagt, anser reinbeiting som en trussel mot biologisk mangfold.

Som en konsekvens, skriver han, utarbeidet Landbruks- og matdepartementet kvantitative indikatorer som skulle måle reindriftens økologiske bærekraft innad i departementet. Resultatet av dette ble at kvalitative mål og reidriftsutøvernes erfaringsbaserte kunnskap ble tillagt mindre vekt i det statlige byråkratiet. Dette forstår jeg som den komplekse og kvalitativt betonedede erfaringsbaserte kunnskapen som Nergård (2006) beskriver i *den levende erfaring*. I tillegg til økologisk bærekraft, skriver Sommer (2020) at den samme dynamikken gjør seg gjeldende når det kommer til statens forståelse av økonomisk bærekraft:

«Reindriftens komplekse sammensetning og problemkompleksitet blir av noen få variabler forenklet til en forestilling om at høye produksjonstall av rein (gjennomsnittlig slaktevekt) automatisk skal ansees som økonomisk bærekraftig, noe som har ført til et jag på kalveslakt og en økning i simler i flokken. Da utelater man å ta med seg de økologiske og produksjonsmessige konsekvensene av at den biologiske sammensetningen av flokken endres».

Fokuset på noen få kvantitative, objektive, og kontrollerbare mål eller variabler som Sommer (2020) beskriver kan etter mitt syn ses i lys av James. C. Scotts teori (1998), som jeg redegjorde for i delkapitlet «To andre teoretiske perspektiver» om at statlige byråkratier, som sentraliserte informasjonsbehandlings- og beslutningstakingssystemer er avhengige av å redusere kompleksitet for å fungere (Scott, 1998). Oppsummert kan det på bakgrunn av Nergård (2006), Sommer (2020)

og Scott (1998), synes som at det er grunn til å tro at reidriftsutøvernes erfaringsbaserte kunnskap underkjennes i statssystemet. Videre kan det synes som at dette ikke nødvendigvis er fordi den er feil, uvitenskapelig, eller mangler verdi, men fordi den rett og slett er for kompleks, ustandardisert, og kvalitativ. Sitatet fra «bit for bit forsvinner landet vårt» kan analyseres som et forsøk på å løfte dette fram, og utfordre statens kunnskapssystem og rasjonalitet. I så måte kan teksten i sitatet også forstås som et forsøk på å utfordre hegemoni. Det er et siste utdrag i «bit for bit forsvinner landet vårt» som det virker hensiktsmessig å analysere her, som jeg også refererte til i analysen av rettighetsdiskursen, nemlig sitatet som debattinnlegget får navnet sitt fra. I dette utdraget siterer forfatteren en av reineierne på Fosen, som trekker en eksplisitt kobling mellom norske samers situasjon i Norge, og amerikanske urfolks historie, i det som i dag er USA:

«John Kristian Jåma er en av reineierne i Fosens sørgruppe som har fulgt rettsaken, og kommenterte til Adresseavisen 2. mai, «I Amerika skjøt de indianerne, her i landet blir vi pint i hjel. Bit for bit forsvinner landet vårt». Dette er svært sterke ord som norske myndigheter må ta inn over seg hvis sannhetskommisjonen skal make å skape et solid og trygt grunnlag for forsoning.»

På tekst-nivå er det verdt å merke seg her at forfatteren ikke bare lar sitatet stå på egne ben. Hun understreker tvert imot overfor leseren at utsagnet er alvorlig, og at norske myndigheter og leseren, burde ta det seriøst. På diskurspraksis nivå er det verdt å ha dette sitatet i mente, da slike koblinger mellom samers situasjon i Norge og andre urfolks situasjon i andre deler av verden, i tillegg til koblinger mellom konflikter som ulike samiske grupper er part i, er et mønster ved rettighetsdiskursive tekster, som dukker opp i de to neste analysene.

5.3.2 En tro bygd på fjell – Vårt Land (2022)

Dybdeartikkelen «En tro bygd på fjell» publisert i Vårt Land (Sylte & Berge, 2022) er unik i min empiri, ettersom dette er den eneste teksten jeg har kodet som spiritualitetsdiskursiv. Hovedsakelig er det artikkelens primære intervjuobjekt Ola Henrik Kappfjell, samisk kulturbærer og reindriftsutøver i Nordland, som artikulere spiritualitetsdiskursen. Konteksten rundt intervjuene, og bakgrunnen for artikkelen i stort, er utbyggingen av vindkraftverket på Øyfjellet i Nordland der Kappfjells reinflokk har flyttlei (trekkroute) og beite. I tillegg til spiritualitetsdiskursiv har jeg også kodet teksten som rettighetsdiskursiv. Det er blant annet fordi den blant annet inneholder intertekstuelle koblinger til Fosen-saken, som er et trekk ved rettighetsdiskursive tekster. Disse

intertekstuelle koblingene er også årsaken til at den er en del av masteroppgavens empirigrunnlag. Tematikken i teksten er hovedsakelig åndelighet, spiritualitet og religion, men også historien om fornorskningen og muligheten for forsoning mellom det samiske folk, Den norske kirke og den norske staten.

På tekstnivå og diskurspraksis-nivå har «En tro bygd på fjell» tre andre trekk som det verdt å fremheve her. For det første inneholder den et kolonialiseringbegrep, som jeg drøfter videre i neste dybdeanalyse, «først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet». For det andre inneholder den interdiskursiv kobling mellom spiritualitetsdiskursen og rettighetsdiskursen, og for det tredje en interessant artikulering av rettighetsbegrepets betydning. Det er også verdt å nevne at forfatterne har tatt i bruk bilder på hver side av teksten, inkludert seks portrettbilder, og tre landskapsbilder, og at jeg ikke vil foreta en tekstuell analyse av disse bildene i denne oppgaven. Jeg vil imidlertid referere til dem i de tilfellene det framstår som hensiktsmessig for å tydeliggjøre konteksten for tekstutdragene jeg benytter meg av. Artikkelen starter med et stort portrettbilde av Ola Henrik Kappfjell på side én, og følgende tekst:

«FÅ FJELLET TILBAKE: – Jeg kan aldri gi opp håpet om at vindmøllene skal plukkes ned igjen, og at fjellet skal få lov til å leve. Det er mulig å ta ned igjen det som er satt opp, revitalisere områdene, og kanskje si unnskyld, dette her skulle ikke vært gjort, men nå får dere fjellet tilbake, sier Ole Henrik «Heihka» Kappfjell. Bak tåka til venstre for ham, står vindmøllene i Øyfjellet vindpark.»

I dette avsnittet tolker jeg Kappfjells utsagn om at han håper fjellet skal få lov til å leve, som et eksempel på konstituerende intertekstualitet. Rent konkret forstår jeg det som en kobling til slagordet «*Baajh vaeride årrodh!*» eller «La fjella leve!» på norsk, som ofte brukes i sammenheng med Fosen-saken (Enge, 2023). Dette slagordet er i sin tur en vri på det gamle kampropet «La elva leve!» fra Alta-saken. På denne måten kan det sies at «en tro bygd på fjell» forbinder Øyfjellet, Fosen-saken og Alta-saken allerede fra artikkelens første avsnitt. Denne koblingen blir etter mitt syn enda tydeligere i følgende utdrag fra side fire:

«Fosen-saken har mange likheter med saken Jillen-Njaarke nå står i. Det var en stor seier for sørsamer da Høyesterett slo fast at konsesjonen som myndighetene hadde gitt til vindpark på Fosen, var ugyldig. Dommen ble avsagt 11. oktober i fjor. Tirsdag blir ettårsdagen markert

foran Stortinget. Kappfjell hadde trodd at den samiske sedvaneretten med Fosen-dommen var stadfestet én gang for alle, og at det ville skje drastiske endringer»

Til forskjell fra den konstituerte intertekstualiteten i forrige utdrag, forstår jeg den eksplisitte henvisningen til Høyesterettsdommen i Fosen-saken som et eksempel på manifest intertekstualitet. Som jeg illustrerte i analysen av «Bit for bit forsvinner landet vårt», der hvor samenes situasjon ses i forhold til folkemordet på urfolk i Nord-Amerika, er intertekstuelle koblinger mellom ulike saker et gjennomgående trekk ved rettighetsdiskursive tekster i min empiri. Slike rettighetsdiskursive, intertekstuelle koblinger, kan etter mitt syn forstås som et forsøk på å overføre leserens følelser knyttet til en sak, over til en annen. På denne måten tolker jeg det som et forsøk på alliansebygging, eller konstruksjonen av en felles politisk front i urelaterte saker med felles tematikk. I et interessant trekk ved «en tro bygd på fjell» er at den rettighetsdiskursive intertekstualiteten knyttes sammen med en spiritualitetsdiskurs, som den ses i lys av. Dette kan eksemplifiseres ved et utdrag fra side to, der artikkelens tittel står skrevet i stor skrift, etterfulgt av dette avsnittet:

«Hvordan skal det sørsamiske miljøet møte forsoning når uretten pågår? For Ole Henrik «Heihka» Kappfjell er fjellene tett vevd sammen med troen, livet og den han er. Han opplever ikke at regjeringen og storsamfunnet forstår hva det står om.»

Påstanden om at fjellene for Ole Henrik er tett vevd sammen med «Troen, livet og den han er», tolker jeg som en artikulering av fjellenes åndelige eller spirituelle verdi, altså deres dype meningsfullhet i religiøs forstand. Dette speiler etter mitt syn den eksistensielle verdien som reindriften og naturen har i rettighetsdiskursen og naturverndiskursen. Artikuleringen av fjellenes spirituelle verdi i dette avsnittet ser jeg i sammenheng med det retoriske spørsmålet om hvordan det sørsamiske miljøet skal møte forsoning når uretten pågår. Forfatterne inviterer oss til å tenke at forsoning er umulig, når vi først har fått høre hvor stor fjellenes verdi er. På denne måten forbindes rettighetsdiskursen ved begrepene «urett» og «forsoning», med en spiritualitetsdiskurs, ved de åndelige og spirituelle elementene «fjellene» og «troen». Rett etter dette, på side tre, utdypes denne åndeligheten:

«– Samisk åndelighet er for meg disse fjellene. De er trygghet og tilhørighet. For meg så lever hele fjellet. Ole Henrik «Heihka» Kappfjell prøver å sette ord på hva som står på spill. Det er langt mer enn beitearealer. – Det står så sterkt at man får disse fjellene i arv.

Forfedrene og arvefjellene henger i hop. Vi er bare et speilbilde av verden på den andre siden der forfedrene er. Det har jeg funnet mye styrke i.»

Åndeligheten som Kappfjell setter ord på i dette sitatet er det mulig å kjenne igjen fra det Siv Ellen Kraft (2010) skriver om samisk spiritualitet knyttet til fjell, nemlig at fjellene blant annet kan representere en tilknytning til forfedrene og den samiske historien. I case-studien hun gjør, om helliggjøringen av Tromsdalstind, handler respekt for fjellet om å hindre utbygging av et alpinanlegg. Bruk av fjellet til øvrige formål som turgåing, regnes som greit. Dette speiles muligens i «en tro bygd på fjell», der bruk av fjellene til reindrift og ferdsel forstås som akseptabelt, mens utbygging av vindparken ikke er det. Denne ideen understøttes av et annet sitat fra side tre, som tett etterfølger det foregående. I dette avsnittet møtes spiritualitetsdiskursen og rettighetsdiskursen på nytt:

«Retten til å drive med rein, er samefolkets rett. Den enkelte reineier utøver den på vegne av samefolket. Langt flere enn reindriftsutøverne har en sterk tilknytning. – Å begynne å bygge i disse fjellområdene, knuser både det forfedrene og vi står for.»

Henvisningen til forfedrene i dette avsnittet tolker jeg som en henvisning til fjellenes åndelighet, sett i sammenheng med de to foregående tekstutdragene, og at bygging i fjellområdene «knuser både det forfedrene og vi står for», forstår jeg som et sterkt uttrykk for misnøye. Når man ser dette utdraget og det forrige i sammenheng, kan det synes som om det hovedsakelig er to elementer i spill når det kommer til utbyggingen. Det første elementet er fjellets spirituelle egenverdi, blant annet den koblingen til forfedrene som de representerer og som utbyggingen av Øyfjellet forringer. Den andre er verdien av retten til å utøve reindrift, samefolkets rett, som utbyggingen vanskeliggjør.

Samlet sett kan man si at når rettighetsdiskursen og spiritualitetsdiskursen møtes, så forstås reindrift som samefolkets kulturelle rett, mens fjellområdene som reindriften foregår i blant annet forstås som en kobling til forfedrene og samefolkets historie. De to synes altså å henge samme i praksis. Så langt har jeg eksemplifisert hvordan «En tro bygd på fjell» både inneholder en rettighetsdiskursiv intertekstuell kobling mellom Fosen-saken, Utbyggingen på Øyfjellet og Alta-saken, og redegjort for hvordan dette kobles til en spiritualitetsdiskurs. Avslutningsvis vil jeg redegjøre for hvordan den samiske spiritualiteten ikke kun presenteres som et selvstendig element, eller forbundet med rettighetsdiskursen, men også ses i lys av dens forhold til den norske kirke og kristendommen. Dette

illustrer jeg først med et utdrag fra side tre og så et fra side fire. I det følgende utdraget dukker også ordet «kolonisering» opp, som er et begrep som jeg drøfte vil i neste dybdeanalyse:

«Søndag er det gudstjeneste i Saemien Áálmegie, Samisk menighet i sørsamisk område. Den strekker seg over fire bispedømmer. Den norske kirke (Dnk) ønsker å fremme samisk kirkelivs likeverdighet, og bidra til å gjenopprette noe av uretten som er begått. Dnk var medarrangør for konferansen «Forsoning uten majoritetsbefolkning?» i Oslo i mai. Der deltok Samisk menighets leder, Paul Bendikk Jáma. Han sa at det oppleves som en fortsatt kolonisering når reindriftslandet forsvinner, mens det samtidig snakkes om forsoning.»

I dette avsnittet eksemplifiseres påstanden om at den norske kirke ønsker å gjenopprette noe av uretten som er begått, ved at Den norske kirke er medarrangør for konferansen «forsoning uten majoritetsbefolkning?». Dette kan også ses i sammenheng med det åpne brevet som Den norske kirke skrev til regjeringen (Den norske kirke, 2023), som jeg refererte til under redegjørelsen for sentrale aktører, og statistikken som kan tyde på at kristendommen står relativt sterkt hos det samiske folk. På grunnlag av dette kan det framstå som om påstanden er troverdig.

Forsoningsbegrepet tolker jeg i denne sammenhengen som tilgrensende til de kristne ideene om å elske sin fiende og å snu det andre kinnet til. Når Jáma i dette utdraget sier at dette er vanskelig, forstår jeg det som et uttrykk for at disse kristne idealene vil være vanskelige å etterleve med mindre noe endrer seg strukturelt. Diskursivt ser jeg det foregående avsnittet i sammenheng med det følgende, på side fire av artikkelen. Her får Kappfjell spørsmål om hvordan han forholder seg til sammensettingen av troen på vindguden Bieggolmmai og hans kristne tro:

«For Ole Henrik Kappfjell har de samiske røttene blitt bare viktigere. Han er en av 20-30 i misjonshuset denne dagen. Han snakker om at reinflokkene går alltid mot vind, med vind i nesen, og da er den samiske vindguden, Bieggolmmai, med dem i det daglige. Når flokken om våren skal forlate kysten, stopper han opp og snur seg. – Da takker jeg alltid fjellene som har tatt hånd om oss, både folk og dyr, og sier at jeg håper vi får komme tilbake. Viktigheten av symbolhandlingen har han lært av tidligere sørsamisk prest, Bierna Bientie. – Går troen på vindguden i hop med kirken, eller er det motsetninger der? – Ettersom jeg har blitt eldre, har jeg kommet til at jeg må få lov til å finne min egen vei, sier Kappfjell.»

Det er ukjent for meg hvorvidt Samisk menighet er Læstadiansk eller ikke, men spørsmålet om troen på vindguden går i hop med kirken, er likevel interessant sett i lys av det Nergård (2006) skriver om Læstadianismen. Hans påstand er at den tradisjonelle samiske naturtroen gikk i skjul, i den Læstadianske kristendommen, ettersom den kristne rammen ga elementer av det samiske trossystemet en form for legitimitet. Her er påstanden om at en sørsamisk prest lærte Kappfjell viktigheten av å takke fjellene, og Kappfjells eget utsagn om at han må få lov til å gå sin egen vei, interessant. Dette tolker jeg som et uttrykk for en vilje til synkretisme, altså forening av religion og verdensbilder, samt en avvisning av en streng teologisk doktrine. Dette ser jeg i lys av den historiske rollen som kirken har hatt, både i fornorskingsprosessen, og til dels i å bevare deler av den tradisjonelle samiske spiritualiteten og verdensbildet.

Oppsummert kan det virke som om åndeligheten denne spirituelle diskursen beskriver er relativt ustrukturert, og trekker på både tradisjonelle samiske og kristne innflytelser. I den siste dybdeanalysen, «Først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet», skal jeg vise hvordan forholdet mellom samiske og norske verdensbilder ikke alltid konstrueres som fullt så harmonisk.

5.3.3 Først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet – Vårt Land (2021)

Artikkelen «Først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet» publisert i Vårt Land (Sylte, 2021) er den andre artikkelen fra Vårt Land jeg har valgt ut for dybdeanalyse og også denne er skrevet av Sylte. Teksten er i stor grad bygget opp rundt et intervju med Gunn-Britt Retter, lederen for Arktisk- og miljøavdelingen i Samerådet, med noen supplerende faktaopplysninger skrevet av journalisten. Disse faktaopplysningene bidrar etter mitt syn til å understøtte Retters utsagn, og teksten har i så måte et argumentativt preg. Jeg forstår teksten som formet av journalistens syn på Fosen-saken og på denne måten lik den forrige. Samtidig er dette en egen tekst med andre trekk enn «en tro bygd på fjell», som gjør den interessant som analyseobjekt. Det er hovedsakelig to grunner til at jeg har valgt å analysere denne artikkelen i dybden.

Den første er at artikkelen viser stor grad av interdiskursivitet. Dette gjør seg gjeldene som henvisninger til klimaendringer, utvikling og vekst, intertekstuelle koblinger til Alta-saken, og urfolks bevaring av naturmangfold. Med dette i mente har jeg kodet den som rettighets, naturverns, og klimadiskursiv, men vil fokusere på rettighets- og naturvernsdiskursen i denne analysen.

For det andre inneholder teksten et koloniseringsbegrep, satt i sammenheng med en artikulering av og retorisk konstruert motsetning mellom samiske og norske natursyn. «Grønn kolonisering», eller varianten «grønn kolonialisme», er begreper som dukker opp i flere skriftlige kilder i tilknytning til Fosen-saken, men relativt sjeldent i min empiri. Her tar jeg derfor ikke for meg en eventuell koloniseringsdiskurs, men tolker begrepsbruken basert på tidligere forskning av Kårtveit (2021). Både koloniseringsbegrepet og henvisningene til ulike natursyn speiler noe av det som finnes i de to foregående tekstene jeg har dybdeanalysert, i tillegg til den relevante forskningen og teoriene jeg har presentert. Her tar jeg først for meg artikuleringen av de norske og samiske natursynene i artikkelens to første avsnitt:

«– Jeg tror det ligger dypt i oss alle at vi ikke skal overforbruke og forringe naturen, men leve mer i pakt med den. Det er kanskje bare for godt gjemt hos noen. Tanken om at vi skal forvalte, stiller mennesket utenfor naturen og som herre over den, sier Gunn-Britt Retter. Hun er leder for Samerådets Arktisk- og miljøavdeling. Nylig skrev hun et essay i Morgenbladet om det hun kaller «grønn kolonisering», og at samene som urfolk rammes dobbelt – først av klimaendringene og så av tiltakene for å få ned utslipp.»

«Først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet» starter altså med et sitat fra Retter, hvor hun sier at hun tror det ligger dypt i oss alle å ikke overforbruke og forringe naturen, men at dette kanskje er for godt gjemt hos noen. Dette er starten på et mønster i teksten, der samisk kunnskapstradisjon, natursyn og etikk blir sentrale elementer. Her, og i utsagnet om at forvaltning stiller mennesket utenfor naturen og som herre over den, kan man se det første glimtet av en natursynartikulering. Det kan sies at Retter trekker på en naturverdiskurs i dette sitatet ettersom overforbruk og forringing av naturen er sentrale elementer, men i større grad tolker jeg utsagnet som et uttrykk for en overordnet rasjonalitetsform, som jeg kommer tilbake til i neste delkapittel.

I denne sammenhengen er det også interessant at journalisten henviser til Retters bruk av koloniseringsbegrepet, som kontekst for sitatet. Dette er et begrep som også dukket opp i analysen av «en tro bygd på fjell», men som jeg ikke har drøftet hittil. Ifølge Kårtveit (2021) brukes begrepene «grønn kolonisering», «grønn kolonialisme» som retoriske verktøy for et trekke en linje mellom vindkraftutbygging i reindriftsområder i dag og fornorskningsprosessen. Begrepet gir etter mitt syn også assosiasjoner til det bredere europeiske kolonialprosjektet i Afrika og Amerika. Her er det kanskje relevant å trekke fram igjen sitatet til John Kristian Jåma i «bit for bit forsvinner landet vårt», der han sier at mens indianerne i Amerika ble skutt, blir samene pint i hjel. Jåma bruker ikke

et koloniseringsbegrep eksplisitt, men han henviser implisitt til en kolonial prosess. Dette illustrerer etter mitt syn hvordan begrepet «grønn kolonisering» passer inn i rettighetsdiskursen. Sitatet fra Retter ovenfor kan også ses i sammenheng med avsnittet som følger rett etterpå, hvor den forvaltende måten å relatere til naturen på blir presentert som et vestlig fenomen:

«Retter synes det er underlig at mennesket i den vestlige verden stiller seg over naturen som forvalter av den. – Man kan jo bare undre seg over hvor ideen om å legge jorden under seg, kommer ifra.»

Sett i kontekst av det forrige tekstutdragets bruk av kolonialiseringbegrepet, fremstiller disse tekstutdragene etter mitt syn en fortelling om at det finnes to natursyn, eller måter å relatere til naturen på i dag. Det første, hvor mennesket lever i pakt med naturen, fremstilles som autentisk og dyptliggende i oss alle. Det andre, hvor mennesket forvalter og gjør seg til herre over naturen, fremstilles som vestlig, kolonialistisk, og skadelig. Dette er et gjennomgående trekk ved resten av artikkelen som kommer til uttrykk både ved en videre utdyping av det første natursynet, en henvisning til det andre natursynets skadevirkninger, og en påstand om at det første natursynet er bedre skikket til å bevare økologisk mangfold. Her skal jeg først ta for meg utdypningene av det første natursynet. Tekstutdraget nedenfor følger direkte det forrige:

«Retter understreker at hun ikke har tenkt tanken ferdig. – Samerådet har jobbet med et dokument om verdier. I den samiske kulturen lærer vi mye gjennom ordtak og fortellinger som formidler at alt liv har en verdi i seg selv, og at vi skal være i balanse med det andre livet, sier hun.»

I dette avsnittet er det verdt å merke at natursynet som Retter skisserer her blir artikulert som en del av den samiske kulturen, hvor det de muntlige ordtakene og fortellingene er bærende, slik Nergård (2006) også beskriver. Sett i sammenheng med de to foregående tekstutdragene kan det fremstå som om Retter hevder at vi alle har noe tilsvarende et samisk natursyn dypt i oss, som her fremstilles i opposisjon til det vestlige kolonialistiske natursynet. Utsagnet om at det samiske natursynet anser alt liv for å være verdifullt i seg kan tolkes som naturverndiskursivt. Så langt i artikkelen har det samiske natursynet blitt artikulert som en dyptliggende relasjonell innstilling til naturen, som overføres gjennom en muntlig tradisjon, i opposisjon til et vestlig, kolonialistisk natursyn. I neste tekstutdrag artikuleres det ikke bare som en holdning, men som et helt kunnskapssystem som lenge har blitt sett på som mindreverdige:

«Retter beskriver hvordan hennes mor har gjentatt for henne sine lærdommer fra sin mor og tante om hvor det vil være multer å finne, ut fra hvordan været har vært. Det er en del av urfolkskunnskapen. Hun mener den lenge ble sett på som mindreverdige. Retter beskriver den som «en systematisk metode å tenke og vite på, som er knyttet til fenomener på tvers av biologiske, fysiologiske, fysiske, kulturelle og lingvistiske systemer»

I dette avsnittet blir det samiske kunnskapssystemet presentert som en egen rasjonalitet, som blir overført fra en generasjon til den neste og som skiller seg fra den vestlige. Utsagnet om at dette kunnskapssystemet lenge har blitt sett ned på kan forstås som en fortsettelse av artikkelens fokus på kolonialisme, og konstruksjonen av to natursyn i motsetning, der hvor den vestlige blir presentert som hegemonisk. Som nevnt tidligere inngår denne artikuleringen av et samisk natursyn og kunnskapssystem i en større sammenheng i artikkelen, som en løsning på et økologisk problem. I de to neste tekstutdragene blir skadevirkningene av utbygging i urfolks områder først fremhevet av journalisten, før urfolks natursyn og rasjonalitet blir fremhevet som verdifullt i et naturvernsperspektiv:

«FNs naturpanel har i sin vurdering fra 2019 skrevet at naturen som urfolk forvalter er under økende press, selv om natur ødelegges mindre raskt i urfolks landområder enn ellers. Urfolks områder møter økende uthenting av ressurser, produksjon av varer, gruvedrift, transport og energiinfrastruktur. Det har ulike følger for levekår og helse.»

I dette avsnittet blir leseren presentert med en kontekstualisering av Retters uttalelser, som styrker hennes virkelighetsbeskrivelse. Utbyggingen av infrastruktur, uthenting av ressurser, og produksjonen av varer i urfolks områder som refereres til i dette avsnittet, får en svært negativ konnotasjon. I kontekst av artikkelen kan det forstås som eksempler på den vestlige, kolonialistiske måten å forholde til naturen på. Elementene av nedsatt levekår og helse i forbindelse med dette er noe som ikke kommer frem i resten av oppgavens empirigrunnlag, og sånn sett hadde det vært interessant med videre forskning på en eventuell helsediskurs i tilknytning til utbygging av vindkraftverk i Sápmi. På tekst-plan fungerer referansen til FNs naturpanel sin vurdering som en måte å styrke artikkelens argument på, ettersom FNs underorganer ofte blir ansett som troverdige og seriøse organisasjoner. Dette gjør også gjeldene i neste utdrag:

«Nå løftes urfolkskunnskapen fram av FNs naturpanel som relevant også for det bredere samfunnet. Panelet anbefaler å involvere urfolk mer i forvaltning og lokalt styre. – I det ligger en anerkjennelse av at urfolks verdenssyn og tilnærming til å bruke naturen, bevarer naturmangfoldet heller enn å redusere det, i motsetning til storproduksjon og plantasjer der man hogger store områder i regnskoger og erstatter det med plantasjer, sier Retter»

I dette avsnittet kommer mange av tekstens elementer sammen, i det jeg forstår som en tydelig rettighetsdiskursiv og naturvernsdiskursiv ramme. På en måte kan det sies at rettighetsdiskursen her møter naturverndiskursen, ved påstanden om at å involvere urfolk i forvaltning og lokalstyre vil bevare naturmangfold. At dette settes i motsetning mot storproduksjon og industrielle plantasjer henter tilbake til kolonialiseringbegrepet i det vestlige natursynet, som ble artikulert i artikkelen tidligere. Med andre ord presenteres urfolks rettigheter og makt til å utøve et tradisjonelt natursyn og kunnskapssystem, som et økologisk gode.

Oppsummert så forstår jeg tekstens argument slik:

De samiske og vestlige natursynene er grunnleggende ulike. Det samiske natursynet består av et helhetlig kunnskapssystem, en holdning som vektlegger naturens egenverdi og som plasserer mennesket som en del av naturen i stedet for dens herre. Det vestlige natursynet på, som på sin side anser naturen som underlagt mennesket, underkjenner det samiske natursynet og kunnskapstradisjonen. Dette fører til skadelig utbygging av infrastruktur, utvinning av ressurser, og produksjon av varer i urfolks områder, som i realiteten er en fortsette av fornorskningen og en flere hundre år lag kolonialhistorie i resten av verden. Den norske kulturen underkjenner samisk og rasjonalitet. Både klimakrisa og de ufullstendige løsningene som den norske kulturen fremmer for å håndtere den, for eksempel vindmøller, er i realiteten symptomer på det samme dyptliggende problemet, det vestlige natursynet.

Beskrivelsen av tradisjonell samisk kunnskap som Retter presenterer kan man finne igjen i noe av det sommer (2020) og Benjaminsen et al. (2016) skriver om samisk reindrift. Helt konkret kan det knyttes til Benjaminsen et al. (2016) som presenterer en samisk forståelse av bærekraftig reindrift, forankret i reindrifutøveres praksiskunnskap, fordelt på åtte pilarer: mennesker, kunnskapsgrunnlag, forståelsesgrunnlag, husholdningsgrunnlag, merkegrunnlag, reinflokksgrunnlag, siidagrunnlag, ressursgrunnlag og rettsgrunnlag. Kunnskapsgrunnlaget og forståelsesgrunnlaget i modellen Benjaminsen et. al (2016) presenterer kan for eksempel kobles til de kulturelle og lingvistiske systemene som Retter henviser til i avsnittet om multekunnskap.

Dette fører meg videre til den siste delen av resultat og drøftingskapittelet, om hvor jeg drøfter hvordan de diskursene jeg nå har gjort rede for og diskutert, kan tolkes som uttrykk for to ulike rasjonaliteter i Fosen-saken.

5.4 Den kvalitative og kvantitative rasjonaliteten

I denne avsluttende delen av resultat og drøftingskapitlet forsøker jeg å syntetisere funnene jeg har redegjort for og drøftet over, og argumentere for at de fem diskursene jeg identifisert kan forstås som uttrykk for to overordnede rasjonaliteter. Med rasjonalitet mener jeg verdenssyn og dens underliggende logikk. Jeg valgt å kalle disse den *kvantitative* rasjonaliteten og den *kvalitative* rasjonaliteten. Her vil jeg bruke Scott (1998) for å belyse og illustrere den førstnevnte.

Den kvantitative rasjonaliteten forbinder jeg, som navnet kanskje tilsier, sterkest med den økonomiske diskursen. I min empiri er det Olje- og energidepartementet, i tillegg til Nordkalottfolket, som i størst grad trekker på denne. Tidligere i resultat og drøftingskapitlet har jeg argumentert for at den økonomiske diskursen primært ser verden i samfunnsøkonomiske termer, men nærmere bestemt tror jeg kan man si at den økonomiske diskursen forstår verden gjennom kvantifiserbare faktorer, eller kvantitative variabler, hvor den mest sentrale er det vi kaller penger. I denne sammenhengen forstår jeg penger som et abstrahert uttrykk for verdi.

Et konkret eksempel på den økonomiske diskursens kvantitative rasjonalitetsform finnes i nyhetsartikkelen «Vil rive vindturbiner av hensyn til 1800 reinsdyr - sender strømregninga til husholdningene» (Heldahl, 2022), som jeg siterte i delkapittel 5.2.2, under analysen av diskurspraksis. I dette sitatet blir den økonomiske verdien av kjøttproduksjonen fra reindrifta på Fosen satt direkte opp mot verdien av vindkraftverkets strømproduksjon, hvor sistnevnte blir ansett for å være den mest verdifulle av de to. På denne måten blir både reindrifta og driften av vindkraftverkene, som kan forstås som komplekse praksiser med egne tilhørende kunnskapssystemer, i tillegg til kulturelle og eksistensielle betydninger, konseptuelt redusert til én enkel verdi. Scott (1998, s.27) forbinder denne prosessen med markeder, ettersom prismekanismen nødvendigvis reduserer kvalitet til kvantitet og fremmer standardisering av produkter og tjenester.

Når det er sagt framstår det som urimelig å påstå at den kvantitative logikken kun er forbundet med markeder og økonomi, og det er heller ikke Scott (1998) sin påstand slik jeg forstår det. I stedet er det etter min tolkning at komplekse, sentraliserte informasjonsbehandlings- og

beslutningstakingssystemer slik som en moderne stat nødvendigvis må være bygget på, og interagere med verden gjennom en kvantitativ rasjonalitet. Det finnes to andre uttrykk for dette i denne masteroppgaven som jeg vil trekke frem her.

Det første eksemplet kommer fra drøftingen av «bit for bit forsvinner landet vårt», der jeg blant annet baserer meg på Sommer (2020). Her beskriver han Landbruks- og matdepartementets forsøk på å utvikle modeller for å forstå reindriftas økologiske konsekvenser, som ikke tar høyde for reidriftsutøvernes erfaringsbaserte kunnskap og vurderinger. Videre beskriver han departementets manglende forståelse for hvordan de økonomiske insentivene i den moderne reindrifta, som det selv har vært med på å forme, fører til endrede reinflokksammensetninger og økt beitetrykk. Det andre eksemplet finnes i klimadiskursen, og til en viss grad naturverndiskursen der disse møtes og knyttes sammen. Dette ses spesielt godt der *klimaregnskap* er et sentralt element. Når denne interdiskursive koblingen gjøres, og spørsmål om utbygging i et fjellområde diskuteres, ses utbyggingen i lys av karbondioksidutslipp. Eksistensielle og åndelige verdier som ikke kan telles eller måles forstås ikke som relevante i denne sammenhengen.

Oppsummert så kan den kvantitative rasjonaliteten etter mitt syn beskrives som statlig, byråkratisk, regnende, instrumentaliserende og standardiserende. Ettersom den kvantitative rasjonaliteten er forbundet med statlige systemer, i tillegg til rådende i vårt samfunns økonomiske system, kan den etter mitt syn beskrives som hegemonisk. Den kvalitative rasjonaliteten derimot, kan ikke sies å være det. Denne er etter mitt syn sterkest forbundet med rettighetsdiskursen, spiritualitetsdiskursen og naturverndiskursen der denne forbindes med rettighetsdiskursen. Ettersom disse diskursene primært er forbundet med reindriftutøvere, Natur og Ungdom, Den norske kirke og Norske Samers Riksforbund, er det disse som kan sies å trekke på eller utvise en kvalitativ rasjonalitetsform. I motsetning til den kvantitative rasjonaliteten kan den kvalitative beskrives som stedspesifikk, differensiert og differensierende. Artikkelen «Først rammes vi av klimaendringene, så av det grønne skiftet» kan etter mitt syn forstås som et forsøk på å artikulere en slik rasjonalitetsform. Et annet eksempel er det rettighetsdiskursive slagordet «la fjella leve», som brukes av både Natur og Ungdom og Norske Samers Riksforbund. Implikasjonen av parolen er at fjellene har en form for liv, eller en kvalitet som gjør dem til aktører med moralsk verdi. Utover dette er det spesielt ett godt eksempel på den kvalitative rasjonaliteten i min empiri, som jeg vil ta for meg her.

Dette eksemplet kommer fra analysen av «en tro bygd på fjell», der Ola Henrik Kappfjell artikulere fjellenes åndelige verdi, i det jeg har valgt å kalle en spiritualitetsdiskurs. I

spiritualitetsdiskursen, slik Kappfjell artikulere den, handler det ikke om at alle fjell er hellige. Samisk spiritualitet for Kappfjell er, som han sier «*disse fjellene. De er trygghet og tilhørighet*» og senere «*Det står så sterkt at man får disse fjellene i arv*» (min utheving). Her blir de stedsspesifikke og differensierende trekkene ved den kvalitative rasjonaliteten tydelig. Denne spiritualiteten, eller fjellenes åndelighet i seg selv, fremstår ikke som en målbar enhet. Tvert imot fremstår det som en dypt opplevd virkelighet, en måte å relatere til fjellene på et eksistensielt plan. Dette kommer også til syne der Kappfjell sier at han takker «*fjellene som har tatt hånd om oss, både folk og dyr*» og håper at de får komme tilbake, når han flytter flokken på våren. Til slutt er det verdt å trekke frem spiritualitetsdiskursens synkretiske forhold til religion her, i dette tilfellet sammensetningen av tradisjonell samisk tro og kristendom. Denne er ikke doktrinær eller standardisert, men spesifikk og differensiert.

6. Oppsummering og forslag til videre forskning

Innledningsvis i denne masteroppgaven skisserte jeg tre problemstillinger. Den første dreide seg hvem de sentrale aktørene i saken er, hva slags strukturelle posisjoner de har og hva slags interesser de har. Den neste problemstillingen handlet om hvilke diskursen som gjorde seg gjeldene i Fosen-saken, i perioden mellom 1.jan 2017 og 1.mai 2023. Avslutningsvis handlet den siste problemstillingen om hvordan Fosen-saken kunne være uttrykk for ulike rasjonaliteter mellom utbyggere, myndigheter og urfolk. Her i oppsummeringen skal jeg gå gjennom svarene jeg har funnet på disse problemstillingene i nesten samme rekkefølge, med det unntaket at jeg assosierer de sentrale aktørene med diskursene jeg har identifisert før jeg går gjennom problemstilling 2.

6.1 Strukturelle og diskursive

I arbeidet med masteroppgaven identifiserte jeg ti sentrale aktører, inndelt i de delvis overlappende kategoriene *strukturell* og *diskursiv*. De strukturelle aktørene er de som har direkte politiske eller økonomiske interesser i konflikten, eller formell makt i den, mens de diskursive aktørene i saken er de som produserer, eller har interaksjonell kontroll over tekster, eller engasjerer seg i diskursiv kamp offentlig.

De strukturelle aktørene er: Olje- og energidepartementet, Reindrifstutøverne, Statkraft og andre eiere av vindkraftverkene, Norske samers riksforbund, Nordkalottfolket og Høyesterett. Olje- og energidepartementet ønsker hovedsakelig å finne en løsning på det politiske problemet som Fosen representerer, uten å rive vindmøllene. Reindrifstutøverne på sin side ønsker at vindmøllene skal rives. Statkraft og de andre eierne av vindkraftverkene ønsker nok å beskytte sine investeringer og framtidig avkastning. Norske samers riksforbund ønsker tydelig vindmøllene revet, mens Nordkalottfolket taler for mer vindkraft og industriell utvikling i nord. Jeg tolker det slik at Høyesterett ønsker å opprettholde rettstatens prinsipper og Norges forpliktelse til internasjonale traktater og konvensjoner.

De diskursive aktørene er: Olje- og energidepartementet, Høyesterett, Den norske kirke, Reindrifstutøverne, Natur og ungdom, Sametinget, Norske samers riksforbund og Nordkalottfolket. Ettersom jeg alt har redegjort for min tolkning av de strukturelle aktørenes interesser, skal jeg ikke gjenta meg her. Den norske kirke virker først og fremst interessert i forsoning med det samiske folk, og posisjonerer seg diskursivt deretter i forhold til Fosen-saken, spesielt ved å trekke på

rettighetsdiskursen. Natur og ungdom synes å ha dannet en allianse med Norske samers riksforbund med hensikt om å få vindmøllene på Storheia og Roan revet. For å oppnå dette bruker de hovedsakelig rettighetsdiskursivt språk, ofte ved en konstituert intertekstuell kobling til Alta-saken med parolen «La fjella leve!». Nordkalottfolket på sin side synes å trekke på en økonomisk diskurs og det Kårtveit (2021) kaller en modernistisk forståelse av bærekraftbegrepet.

6.2 Diskurser

Gjennom den innledende analysen av diskurspraksisen i empirien identifiserte jeg fem diskurser: en rettighetsdiskurs, en økonomisk diskurs, en naturverndiskurs, en klimadiskurs og en spirituell diskurs. Videre gjennomførte jeg en dybdeanalyse av tre utvalgte tekster, som å fremheve sentrale funn i empirien. Her redegjør jeg kort for disse funnene.

Rettighetsdiskursen er den som fremgår oftest i min empiri, med 18 tekster kodet som rettighetsdiskursive. I rettighetsdiskursive tekster er juss og rettsprosesser, i tillegg til etikk og moral, ofte sentrale elementer. I disse tekstene blir de formelle rettighetene til å utøve reindrift og tradisjonell kultur tillagt en positiv moralsk verdi, og utbygging av vindkraft blir artikulert som et utvetydig onde. Reindrifta på sin side blir tillagt en eksistensiell verdi. Det er svært vanlig at rettighetsdiskursive tekster utviser både manifest og konstituert intertekstualitet, i form av retoriske koblinger mellom Fosen-saken og andre saker, både historiske og pågående. Dette gjelder spesielt Alta-saken, andre konflikter rundt utbygging av vindkraftverk, og til slutt konflikter mellom urfolk og utbyggere eller kolonister i andre deler av verden. Jeg tolker dette som et forsøk på å danne en bred politisk front, gjennom å skape et narrativ om en felles kamp.

Den økonomiske diskursen er den nest vanligste i empirigrunnet, med ni tekster kodet som økonomisk diskursive. Det mest sentrale trekket ved den økonomiske diskursen er at den forstår og snakker om verdi i samfunnsøkonomiske termer. Et annet fellestrekk ved økonomisk diskursive tekster er at de setter samiske rettigheter til å utøve reindrift opp mot disse samfunnsøkonomiske verdiene. På denne måten undergraver den økonomiske diskursen den interne logikken i rettighetsdiskursen, som ser rettighetsbruddet i Fosen-saken som et utvetydig onde som ikke kan veies opp av økonomiske goder. Her kan man altså si at det pågår en diskursiv kamp om å fastsette meningen med begrepet rettighet, om rettighetene er absolutte eller relative.

Naturverndiskursen er den nest minst vanlige i empirigrunnlaget, med seks tekster kodet naturverndiskursivt. De tekstene som er kodet naturverndiskursivt er også kodet etter andre diskurser, ofte klimadiskursen. Naturverndiskursen slik jeg forstår den handler om lokale økosystemer og landskap sin egenverdi og instrumentelle verdi. Der hvor rettighetsdiskursen tillegger reindrifta en eksistensiell verdi, gjør naturverndiskursen gjør det samme med den urørte naturen. Klimadiskursen på sin side ser vindkraft og utbygging gjennom en karbongassregnskaplig linse. Når denne og naturverndiskursen møtes, artikuleres natur og klima ofte som mikro- og makro aspekter ved samme sak.

Avslutningsvis har vi spiritualitetsdiskursen, som kun er representert ved én tekst i empirigrunnlaget. I denne diskursen blir landskapet forstått og artikulert som hellig, et rom for å møte forfedre, kultur og gudeskikkelser. På denne måten kan man si at naturen i spiritualitetsdiskursen får en eksistensiell verdi av åndelig art, som kan minne litt om det man ser i naturverndiskursen og rettighetsdiskursen, med den forskjellen at disse diskursene ikke har en utpreget religiøs karakter.

6.3 Motstridende rasjonaliteter

I denne oppgaven har jeg argumentert for at de fem diskursene jeg har identifisert kan forstås som uttrykk for to ulike rasjonaliteter, som jeg kaller kvalitativ og kvantitativ. Den kvantitative rasjonaliteten standardiserer og reduserer kompleksitet gjennom tall-baserte variabler og faktorer, fordi dette er en nødvendighet i store sentraliserte informasjonsbehandlings- og beslutningstakingssystemer. Rent konkret kan dette dreie seg om pris og profitt, men også CO₂ utslipp eller kvantitative modeller av en reinflokks beitetrykk. Fordi den kvantitative rasjonaliteten er forbundet med statsapparatet og markedsmekanismer kan den beskrives som hegemonisk. Den kvalitative rasjonaliteten på sin side kan beskrives som stedsspesifikk, differensiert og differensierende. Den forstår verden gjennom konkrete erfaringer, erfaringsbasert kunnskap, og eksistensiell verdi, heller enn tall og variabler.

6.4 Forslag til videre forskning:

Som nevnt både i «relevant forskning» og «kritiske bemerkninger» er det grunn til å tro at samisk spiritualitet eller åndelighet er preget av en taushetskultur etter fornorskningen. I den sammenhengen ville det vært interessant med en analyse av spiritualitetsdiskursens makt eller avmaktsposisjon i norsk offentlighet, slik den knytter seg til konkrete prosjekter for utbygging av infrastruktur eller industri i Sápmi. Det hadde også vært interessant med en studie av kristen «forsoningsretorikk» eller «forsoningsdiskurs» fra Den norske kirke, som eksemplifisert i «en tro bygd på fjell». I min begrensede empiri har jeg også oppdaget et mønster hvor aviser synes å produsere tekster som trekker på bestemte diskurser, i ulik grad. I denne sammenhengen hadde det vært nyttig med en kvantitativ diskursanalyse for å undersøke hvorvidt disse mønstrene gjør seg gjeldene i et større empirigrunnlag. Til slutt kunne det vært interessant med en diskursanalyse som så nærmere på elementene «nedsatt levekår» og «helse» i forbindelse med utbygginger i Sápmi, ettersom disse fremgår i ett av tekstene, men ingen andre. Til slutt vil jeg si at diskursanalyse ikke nødvendigvis den beste metoden for å tilnærme seg og forstå eksistensielle fenomener og erfaringer, for eksempel de av spirituell eller åndelig karakter. En personlig erfaring skal gjennom mange filtre før den ender opp som ord på papir. Andre metoder, som analyse av kunstneriske uttrykk, kan være bedre egnet i denne sammenhengen. Kanskje kan disse også kombineres med og utfylle diskursanalytiske prosjekter.

7. Referanser

- Saemien Åålmege (2023, oktober 20). *Saemien Åålmege*. Hentet fra: <https://www.kirken.no/nb-NO/fellesrad/saemien-%C3%A5%C3%A5lmege/>
- ANEO. (2023, februar 28). *Fakta om "Fosen-saken"*. Hentet fra: <https://web.archive.org/web/20230307141626/https://www.aneo.com/om-oss/nyheter/fakta-om-fosen-saken/>
- Angell, E., Nygaard, V., & Selle, P. (2020). Industrial development in the North – Sámi interests squeezed between globalization and tradition. *Acta Borealia*, 37:1-2, 43-62.
- Ballovara, M. (2021, desember 12). Forventer at staten beklager brudd på menneskerettigheter. *NRK*. Hentet fra: https://www.nrk.no/sapmi/fosen-saken_-forventer-at-staten-beklager-brudd-pa-menneskerettigheter-etter-dom-fra-hoyesterett-1.15765749
- Benedictow, O. J. (2023, mars 15). Samiske reinsdyrfamilier er ikke urfolket på Fosen. *Aftenposten*. Hentet fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/76jqMW/samiske-reinsdyrfamilier-er-ikke-urfolket-paa-fosen>
- Benjaminsen, T., Eira, I., & Sara, M. (2016). *Samisk reindrift - norske myter*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Berg-Nordlie, M., & Tvedt, K. A. (2023, februar 4). Alta-saken. *Store norske leksikon*. Hentet fra [snl.no: https://snl.no/Alta-saken](https://snl.no/Alta-saken)
- Bjørnback, J. G., Balto, P., & Ballovara, M. (2021, august 25). Maja Kristine tror hennes kampvilje ligger i blodet. *NRK*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/sapmi/maja-kristine-jama-tror-hennes-kampvilje-ligger-i-blodet-1.15623001>
- Blommaert, J., & Bulcaen, C. (2000). Critical Discourse Analysis. *Annual Review of Anthropology*, 447-466.
- Borge, L. (2019, september 9). Vindkraft kan gi klimatap. *Aftenposten innsikt*. Hentet fra: <https://www.aftenposteninnsikt.no/klimamilj/vindkraft-kan-gi-klimatap>
- Brønnøysundregistrene. (2023, november 4). Nøkkelopplysninger fra Enhetsregisteret - Fosen Vind DA. *Brønnøysundregistrene*. Hentet fra: <https://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=916456077>
- Bull, K. S. (2021, november 24). Kommentar til HR-2021-1975-S Fosen-saken. *Juridika*. Hentet fra: <https://juridika.no/innsikt/kommentar-til-hr-2021-1975-s-fosen-saken>

- Den norske kirke. (2023, januar 23). Høyesterettsdommen i Fosen-saken må respekteres. *NRK*.
Hentet fra: <https://www.nrk.no/ytring/hoyesterettsdommen-i-fosen-saken-ma-respekteres-1.16267440>
- Dulin, A. (2023, mars 2). Hvorfor er riving av vindparken på Fosen så komplisert? *Nordnorsk Debatt*. Hentet fra: <https://www.nordnorskdebatt.no/hvorfor-er-riving-av-vindparken-pa-fosen-sa-komplisert/o/5-124-231935>
- Eliasson, E. M., & Berg-Nordlie, M. (2023, mars 21). Samene er urfolk – også på Fosen. *Aftenposten*. Hentet fra:
<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/2BbdPR/samene-er-urfolk-ogsaa-paa-fosen>
- Ellingsen, J. (2019, august 20). Krever full stans i utbygging av vindpark på Fosen. *Forsnafolket*.
Hentet fra: <https://www.fosna-folket.no/nyheter/i/8B5wlw/krever-full-stans-i-utbygging-av-vindpark-pa-fosen>
- Enge, M. (2023, mars 2). Baajh vaeride årrodh! *Kunstkritikk*. Hentet fra:
<https://kunstkritikk.no/baajh-vaeride-arrodh/>
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Malden: Blackwell Publishing.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis - The critical study of language*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse - Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Fairclough, N., & Jensen, E. H. (2008). *Kritisk diskursanalyse - en tekstsamling*. København: Hans Rietzels forlag.
- Fonneland, T., & Olsen, T. A. (2015). «Samisk religion» i dag: kyrkjeliv, urfolksidentitet og nyreligiøsitet. *Religion og livssyn*, 27(1), 6-14.
- Fosen Vind. (2023, november 8). Om Fosen-utbyggingen og reindrift. *Fosen Vind DA*. Hentet fra:
<https://www.fosenvind.no/barekraft/minoritetsrettigheter/storheia-vindpark-og-reindrift/>
- Fosen Vind DA. (2023, november 8). Om Fosen Vind. *Fosen Vind DA*. Hentet fra:
<https://www.fosenvind.no/om-fosen-vind/>
- Fylkesmannen i Trøndelag. (2020). *Fovsen Njaarke Sijte (Fosen reinbeitedistrikt)*.
- Gårseth-Nesbakk, L. (2023, januar 22). Goodwill. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra:
<https://snl.no/goodwill>

- Heldahl, H. (2022, januar 2). Vil rive vindturbiner av hensyn til 1800 reinsdyr - sender strømregninga til husholdningene. *Nettavisen*. Hentet fra: <https://www.nettavisen.no/nyheter/vil-rive-vindturbiner-av-hensyn-til-1800-reinsdyr-sender-stromregninga-til-husholdningene/s/12-95-3424225527#:~:text=Norsk%20politikk-,Vil%20rive%20vindturbiner%20av%20hensyn%20til%201800%20reinsdyr%20%2D%20sender%20str%C>
- Hitching, T. R., & Nilsen, A. B. (2011). *Diskursanalyse i praksis - metode og analyse*. Kritisansand: Høyskoleforlaget.
- HR-2001-4-B – Rt-2001-769..
- IPCC. (2023). *Climate change 2023 - Synthesis Report. Summary for Policymakers*.
- Jørgensen , M. W., & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde universitetsforlag.
- Karlsen , O. (2022, september 25). Statkraft gir staten ansvar for ugyldige konsesjoner og folkerettsbrudd. *Nationen*. Hentet fra: <https://www.nationen.no/statkraft-gir-staten-ansvar-for-ugyldige-konsesjoner-og-folkerettsbrudd/s/5-148-93380>
- Kolberg, A. (2023, mars 4). I grenseland - sørsamisk i Midt-Norge. *Blogg.Forskning*. Hentet fra: <https://blogg.forskning.no/i-grenseland-sorsamisk-i-midt-norge/dr-yngvar-nielsen--helt-eller-skurk/1097863>
- Kraft, E. S. (2010). The making of a sacred mountain. Meanings of nature and sacredness in Sàpmi and northern Norway. *Religion*, 53-61.
- Kårtveit, B. (2021). Green colonialism - The story of wind power in Sàpmi. I R. Sørly, T. Ghaye, & B. Kårtveit, *Stories of Change and Sustainability in the Arctic Regions - The Interdependence of Local and Global* (ss. 157-177). London: Routledge.
- Larsen, D. R. (2009, mars 6). Vil genteste sørsamene. *NRK*. Hentet fra nrk.no: <https://www.nrk.no/sapmi/vil-genteste-sorsamene-1.6511920>
- Larsen, D. R., Danielsen, A. M., Aslaksen, E. A., & Kleven, R. (2021, november 4). Vant over vindkraftutbyggerne: – Men kampen er ikke over. *NRK*. Hentet fra: https://www.nrk.no/sapmi/vant-over-vindkraftutbyggerne-pa-fosen_-_men-kampen-er-ikke-over-1.15707251
- Lied, G. V. (2022, juli 22). Vil ha både vind og rein. *Klassekampen*. Hentet fra: <https://klassekampen.no/utgave/2022-07-22/vil-ha-bade-vind-og-rein>

- Lindseth, K. E., Nordbø, H., & Zivanovic, V. (2023, mars 2). Okkuperer Olje- og energidepartementet. *Universitas*. Hentet fra: <https://www.universitas.no/demonstrasjon-fosen-fosensamer/okkuperer-olje-og-energidepartementet/363558>
- Mediebedriftene. (2021, november 15). Mediehusenes lesertall: VG størst totalt - Aftenposten størst på papir. *Mediebedriftene.no*. Hentet fra: <https://www.mediebedriftene.no/artikler/2021/mediehusenes-lesertall--vg-storst-totalt---aftenposten-storst-pa-papir/>
- Mörkenstam, U., Josefsen, E., & Nilsson, R. (2016). The Nordic Sámediggis and the Limits of Indigenous Self-Determination. *Journal of Indigenous Peoples Rights*, 4-46.
- Nordkalottfolket. (2021). Arbeidsprogram 2021-2025. Hentet fra: https://nordkalottfolket.no/wp-content/uploads/2021/07/Arbeidsprogram_2021-2025.pdf
- Norges vassdrags- og energidirektorat. (2023, april 17). Davvi vindkraftverk. Hentet fra: <https://www.nve.no/konsesjon/konsesjonssaker/konsesjonssak/?id=4606&type=A-1%2CA-6>
- Normann, S. (2018, juni 1). Bit for bit forsvinner landet vårt. *Dagsavisen*. Hentet fra: <https://www.dagsavisen.no/debatt/2018/06/01/bit-for-bit-forsvinner-landet-vart/>
- NRK. (2023, februar 28). Debatten - 28.februar. Hentet fra: <https://tv.nrk.no/serie/debatten/202302/NNFA51022823/avspiller>
- NTB i Nettavisen. (2023, mars 2). Regjeringen beklager menneskerettighetsbrudd i Fosen-saken – demonstrasjonene fortsetter. *Nettavisen*. Hentet fra: <https://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/regjeringen-beklager-menneskerettighetsbrudd-i-fosen-saken-demonstrasjonene-fortsetter/s/12-95-3424358760>
- Olje- og energidepartementet. (u.d.). *Vindkraft og kraftledninger på Fosen - klagesak*. 08/742. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/pdf_filer_2/fosen/vindkraft_og_kraftledninger_pa_fosen_klagesak.pdf
- Opheim, A. (2019, januar 8). Kan ikke redde klimaet med å ødelegge naturen. *Adressa*. Hentet fra: <https://www.adressa.no/nyheter/i/5nKqze/kan-ikke-redde-klimaet-med-a-odelegge-naturen>
- Ravna, Ø. (2022, februar 6). Sameretten etter Fosen-dommen. *Juridika*. Hentet fra: <https://juridika.no/innsikt/sameretten-etter-fosen-dommen>

- Regjeringen. (2022, juni 24). Fosen-saken - svar på henvendelser fra Sametinget. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fosen/id2920849/>
- Regjeringen. (2023, mars 13). Olje- og energiministerens redegjørelse for Stortinget om regjeringens oppfølging av Fosen-saken. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/l/id2966316/>
- Regjeringen. (2023, 18 10). Tilknyttede virksomheter - sametinget. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dep/kdd/org/etater-og-virksomheter-under-kommunal--og-distriktsdepartementet/tilknyttede-virksomheter/sametinget/id444358/>
- Revheim-Rafaelsen, M., Ulvin, P. B., Nematpoor, S., Larsen, R. D., Aslaksen, E. A., Porsanger, N. J., . . . Knežević, M. (2023, februar 27). Politiet bekrefter at de flytter aktivister – Thunberg har lenket seg fast. *NRK*. Hentet fra: https://www.nrk.no/norge/politiet-bekrefter-at-de-flytter-aktivister-_thunberg-har-lenket-seg-fast-1.16313838
- Rosvold, K. A. (2023, juni 12). Fosen Vind. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra [snl.no](https://snl.no/Fosen_Vind):
https://snl.no/Fosen_Vind
- Rørosmuseet. (2023, mars 4). Vitenskapens makt. *Rørosmuseet*. Hentet fra:
<https://rorosmuseet.no/vitenskapens-makt>
- Sannhets- og forsoningskommisjonen. (2023, juni 1). Rapport til Stortinget fra Sannhets- og forsoningskommisjonen. Hentet fra:
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf>
- Scott, J. (1998). *Seeing Like A State*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- Skogvang, S. F. (2023, mars 2). Fosen-saken. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra:
<https://snl.no/Fosen-saken>
- Sommer, P. (2020). Reindrift under det grønne skiftet. (Masteroppgave). Universitet i Tromsø.
- Statkraft. (2006, juni). Fire vindparker på Fosen - Melding og forslag til utredningsprogram. Hentet fra: <https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/200602660/1066986>
- Statkraft. (2021, mars 6). TrønderEnergi og Stadtwerke Munchen kjøper Statkrafts eierandel i Roan vindpark. *Statkraft*. Hentet fra: <https://www.statkraft.no/nyheter/nyheter-og-pressemedlinger/2021/tronderenergi-og-stadtwerke-munchen-kjoper-statkrafts-eierandel-i-roan-vindpark2/>

- Statkraft. (2023, november 8). Roan vindpark. *Statkraft*. Hentet fra: <https://www.statkraft.no/om-statkraft/hvor-vi-har-virksomhet/norge/roan-vindpark/>
- Stranden, I. L., Saijets, J. A., & Grønmo, S. F. (2023, april 28). Hentet fra Sametinget og staten ikke enige om innholdet i utredningsprogrammet for Fosen. *NRK*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/trondelag/sametinget-og-staten-ikke-enige-om-innholdet-i-utredningsprogrammet-for-fosen-1.16391776>
- Sylte, T., & Berge, E. (2022, august 10). En tro bygd på fjell. *Vårt Land*. Hentet fra: <https://www.vl.no/reportasje/2022/10/08/en-tro-bygd-pa-fjell/>
- Sylte, T. (2021, februar 6). Først rammes vi av klimaendringene, så det grønne skiftet. *Vårt Land*. Hentet fra: <https://www.vl.no/nyheter/klima/2021/02/06/samisk-miljoleder-forst-rammes-vi-av-klimaendringene-sa-av-det-gronne-skiftet/>
- Vivseth, E. S. (2019, mai 22). Norges største vindpark åpnes i dag. *Teknisk Ukeblad*. Hentet fra: <https://www.tu.no/artikler/norges-storste-vindpark-apnes-i-dag/465862>
- Vågsland, M., & Sandvik, A. (2019, oktober 20). Ønsker vi virkelig at samenes kultur og fremtid skal være til salgs? *Adressa*. Hentet fra: <https://www.adressa.no/midtnorskdebatt/i/qWRp4e/onsker-vi-virkelig-at-samenes-kultur-og-fremtid-skal-vaere-til-salgs>
- Wasberg, G. C., & Berg-Nordlie, M. (2023, mars 4). Yngvar Nielsen. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra snl.no: https://snl.no/Yngvar_Nielsen
- Aasen, K. R., Ulvin, P. B., Henriksen, T. K., Børringbo, A., Akkan, I. B., Inger, B. M., Stranden, I. L. (2023, mars 3). Støre møter Fosen-aksjonister i kveld. *NRK*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/norge/terje-aasland-beklager-til-fosen-samene-1.16319465>

Figurliste

Figur 1. <i>Oversikt over samfunnsvitenskapelige teorier</i> . Fra « <i>Diskursanalyse som teori og metode</i> » av Marianne Jørgensen og Louise Phillips» (1999, s.29).....	11
Figur 2. <i>Fairclough's tredimensjonale modell</i> . Fra « <i>Critical Discourse Analysis – The Critical Study of Language</i> » (1995, s.98).	16
Figur 3. <i>Oversikt over eierskapsstrukturen til Roan Vindpark</i>	25
Figur 4. <i>Oversikt over eierskapsstrukturen til Storheia Vindpark</i>	25